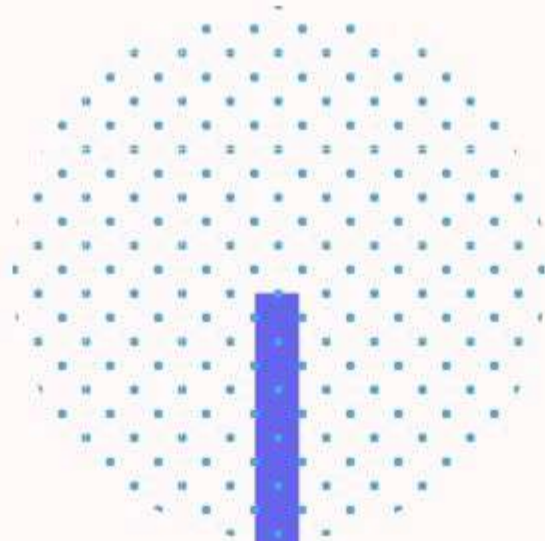


ВЈЕЧИТИ СКИТАЧ
ИЗМЕЂУ ЗВИЈЕЗДА

ДИМИТРИЈЕ ЈАНИЧИЋ



КУЛТ ИЗДАВАШТВО

2019

kult

ВЈЕЧИТИ СКИТАЧ ИЗМЕЂУ ЗВИЈЕЗДА

Димитрије Јаничић

Овом публикацијом обележавамо 25 година
од смрти Витомира Николића

КУЛТ ИЗДАВАШТВО

2019



Витомир Николић. Фото: Димитрије Јаничић

РЕЧ НА ПОЧЕТКУ

Било је то пре пет година када ме је аутор текста о Виту Николићу замолио да погледам рукопис који је он припремао да пошаље неком листу у Црној Гори као фељтон поводом две деценије од смрти песника Витомира Николића.

И ја сам, из неколико, углавном кафанских сусрета, познавао Витомира. А кафане, та уточишта песника и боема, увек су држале отворена врата за неке „Витомире“, као и за нас обичне смртнике који смо волели и казивали њихове стихове. Тако, једног давног поподнева, у кафеу прекопута гимназије, у једном босанском граду, познатом по угљу и соли, испијале су кафу њих четири. Напољу зима, снег, а у једном тренутку, док сам их онако лепе и веселе посматрао, „проговорио“ је из мене Вито: „А да их није / овако / зими, / њих / што вјечно на љето мисле, / ми би се провели / као Ескимима / – као пингвини / смрзли би се“.

У том тренутку, једна од њих, рече да се зове Мелиха, приђе мом столу и одушевљено узвикну: „Благо вама, ви сте срећан човек кад познајете поезију таквог пјесника. Вјероватно сте из града Вите Николића“. Онда је села до мене, а да ме није питала да ли је слободно и одрецитовала песму „Гимназијалке на снијегу“ до краја. Сазнање да та девојка зна напамет све песме Вита Николића, с обзиром на средину и неке друге околности, пријатно ме изненадило.

Знао сам да је Јаничић дуго био пријатељ са њим, па му предложих да тај рукопис претвори у књигу, па да књигом обележи Витову годишњицу. Он то прихвати и тако је настала књижица *Траве су све гласније*. Књижица је брзо распродата, а Јаничић је наставио да проширује и сакупља материјал о овом песнику, па је, додуше друкчијег садржаја и знатно проширен, настао текст који је ваш часопис објавио у наставцима.

Прошло је четврт века откако је Вито отпутовао у вечност, у сећање. Сећања су и непоуздана и кратка. Велики људи, односно људи који су учинили неко велико добро или велико зло, остају упамћени. Памте се и песници, али би се могло рећи да свако време има своје поеснике, а ретки су песници који су севремени, које цитира више генерација и сматра их својима. То никада не зависи од воље онога који је отишао, као ни од суда његове генерације. То је друкчији процес, нешто што се деси или се не деси.

Песници се разликују од осталих по томе што можда више и боље виде и што имају способност да оно што виде и осећају изразе вештије. Када се читаоцу учини да му је стих „легао на душу“ као да га је он писао, песник је успео.

Песнике оцењује време. Кроз његово немилосрдно решето пропада много тога. Временом некада веома популарни песници „излазе из моде“, њихова имена бледе у сећању нових генерација. Једном приликом ми је рекла Десанка Максимовић: „Знаш, Острошки, много

песама сам написала. Могу се направити две добре књиге, а уколико из тог обиља бар једна песма временом не избледи, оправдала сам своје постојање“. А што се Вита Николића тиче, тврдим да је написао само песму „Писмо мојој учитељици“, оставио је неизбрисив траг у нашој поезији.

Но, има песника о којима званична критика готово по правилу ћути. Такав је Вито Николић. У његовим песмама све је јасно, нема ту дубоке филозофије, критичари немају прилике да прежвакују његове стихове. Они су сведени, изражајни, јасни, лако памтљиви и пријемчиви. Од њих се смеје или плаче. То је свакодневица, изречена на свима близак начин. И увек, без обзира да ли се говори о патњи због болести, због љубави, због изгубљеног пријатеља, да ли је реч о радости живота, о пролећном дану или лепоти жене, белини снега или мајчиној љубави – изречено је то правим речима. У Витовим песмама нађе се и честитка за рођендан, реквијем за скитњу, дивљење за младост, страх од снаге олује. Неке од тих песама говоре и против окоштаних традиција, буне се против ратних поклича, али и против провинцијске учмалости.

Такав је песник Вито. Траје и трајаће, попут златокосог песника рјазанске галаксије, кога је у једној од својих пркосних песама назвао „Сергије Александровић Јесењин“. И, док ово иде пред тачку, ево и мог опроштаја од Витомира Николића:

Без поздрава, без порука
отпутова на крај свијета
да тражиш окука, окука, окука
или да скиташ између планета.
Јављају ми из Никшића
двije мале, обичне птице
да је твоје писмо касно
стигло до Госпође учитељице.
Још ми веле, да си кадар
да пјесмама зидаш Скадар
и пењеш се уз литице
све због младе Гојковице.
Сврати макар у Полимље
на по једну шљиву с ногу
прије но што отпутујеш
љубоморном твоме Богу.

Сматрам да је КУЛТ добро учинио објављујући поводом 25 година од Витове смрти ову књигу, Добро и за испуњење своје програмске шеме и за поезију, као и за ову годишњицу.

Мирко Мркић Острошки

„НИСМО МИ С МАРСА ПАЛИ, ЖИВА БИЛА...“

Витомир Вито Николић (1934–1994) црногорски је песник, сањар, боем, новинар. Стицајем околности рођен је у Мостару, а већи део живота провео у Никшићу и по његовом признању осећао се Никшићанином, још каже „а и Никшићани су ме тако доживљавали“.

Седамдесетих година прошлог века Вито беше новинар „Никшићких новина“, а тада су се појавиле и две његове збирке песама („Друмовања“ 1962, а „Сунце хладно ми је“ 1968). Тада смо се упознали и остали у пријатељској вези све до деведесетих година. Млада генерација тек тада беше почела да пушта дуге косе, па је једна од песама из ове Витове збирке тада постала опште место, поготово када би се друштво суботом увече мало више „развеселило“. Једна строфа из „Баладе“ често је рецитована:

...Нисмо ми с Марса пали, жива била,
овакви се дроњци ни горе не носе,
па кад отуд нисмо што би се плашила
наших мутних очију и прљаве косе...

Те дане Витовог живота из дана у дан пратио је с љубављу, пажњом и искреним поштовањем за његов рад, Максим Вујачић, новинар и публициста. Све оне које интересује Витов живот упућујем на књиге господина Вујачића, посебно књигу *Вито заточеник жуте гошће*. Ја сам се у овом раду бавио неком врстом шетње кроз Витово укупно стваралаштво. Мој прилаз Витовом стваралаштву личан је, субјективан, иако сам се можда у анализи његовог стваралаштва трудио да раздвојим лично и књижевно-критичко. У тексту нисам користио ни нашу личну преписку јер се није тицала књижевности.

Ово је својевремено требало да буде есеј о Витовом стваралаштву поводом десете годишњице његове смрти. Нисам успео да одвојим пријатељски однос од објективне анализе његовог књижевног стваралаштва, зато га тада нисам објавио. За Вита и његово стваралаштво и даље ме веже та танка нит пријатељства, туђе ми звучи свако помињање његовог имена, пошто га никада нисам ословио са „Витомире“, а још мање са „Николићу“. Он је био и остао „Вито“, чега сам се држао и у овом тексту. Сваки други облик помињања његовог имена био је за мене нека врста светогрђа, вештачко удаљавање, али које ми није омогућавало ништа хладнију анализу његовог рада. Анализа његове поезије, а тај део сматрам најбитнијим делом овог рада, а можда и најбољим, приказана је више као емотивни доживљај, него као књижевно критичка анализа.

Дакле, ово је једна шетња кроз Витово стваралаштво, али не шетња књижевног критичара, без обзира на њене елементе које садржи овај текст. Међутим, када сам замолио неке познаваоце Витове поезије за мишљење о рукопису, они су се одлучили да ми препоруче да то не буде фељтон него књига. Тако је настала књига *Траве су све гласније*. Књижица је објављена поводом двадесете годишњице Витове смрти.

Часопис „Култ“ је раније објавио неке текстове о Виту. Учинило ми се да и међу читаоцима тог часописа има више љубитеља Витове поезије, што значи да би оваква тема могла да има читаоце. Делимично сам изменио и прилагодио део књиге, чији невелики тираж је брзо распродат, додајући му још нека сазнања о теми и прилажући Витове портрете које сам својевремено (у септембру 1979. године) направио. Посебно сам додао кратак есеј о песмама црногорских песника које су посвећене Виту поводом једне од годишњица, а објављене на сајту који је својевремено имао бројне чланове. Овим би се у исто време обележила и четврт века од Витовог одласка у сећање.

ГЛАСНОСТ ТРАВА

...Ал ничег нема, сиромаше,
хладна промаја од свуд бије,
падају твоје пјесме јучерашње
у траве све гласније.

На нивоу доживљаја (иако не најдоследније) свестан сам да и читаоци примају његове стихове. Да будем тачнији, доживљавају их као израз сопствених мисли и осећања. Вито је то изрекао лепо, смислено, кратко, јасно, али је изрекао исто оно што су и многи у одређеном тренутку живота осећали, али нису умели да то тако лепо искажу. Отуда неподељене симпатије за његове стихове.

Наслов овог поглавља је један Витов стих из болничких фрагмената. На свој начин Вито говори о смрти и забораву. Тужна је та песма „Вече у Брезовику“. Болничко вече, кишно, људи у болници тихи, забављени својим мислима, забринути за живот. Песнику се чини да су „траве све гласније“. Он у тој кишној ноћи не види излаз, „хладна промаја одсвуда бије“, некако у заборав тону оне раније, па и оне јучерашње песме, а „траве све гласније“. Та реченица се понавља неколико пута, она је лајтмотив песме, а порука је заснована на традиционалној народној изреци. Та трава која ће на крају све покрити јер природа увек побеђује, она је стрпљива и дуговремена, као и у песми о миљоказу који време оставља „сну и трави“ да га прекрију велом заорава, да га „обестрве“, како би Вито рекао.

Та трава је заборав, сарадник је времена, а време се не може победити. Та народна изрека „све ће то трава покрити“, указује на неумитност заорава, на пролазност живота, на привременост нашу. У овом наслову је зато и позив да се утиша та гласност трава, барем поводом оваквих годишњица, а да се сећања учине гласнијим.

КАП ЖИВЕ НА ДЛАНУ...

...Живот –
кап живе на длану,
мали немир
диван
у свом
вјечном несташлуку.

Дуго смо се знали и често сретали. Били смо пријатељи на свој начин. Ја сам се једно време бавио наставом у школи, а једно време новинарством. Нити сам ја захтевао од тог пријатељства нешто, нити је то захтевао Вито. Ми смо позајмљивали новац један другоме, а враћали га када бисмо имали. Попили бисмо пиће или два у некој од кафана, а Никшић је тада имао неколико десетина кафана, боље рећи кафану на сваком ћошку. Он је знао и волео да лумпује, а ја сам се увек заустављао на трећој или четвртој чашици. После првих претеривања у пићу, мамурлук сам тешко поднео, научио сам лекцију за цео живот – нисам био трезвењак, али нисам дозвољавао пићу да ме „узме под своје“. Док је Вито уз чашицу постајао смелији и духовитији, ја сам постајао затворенији и намрштенији. Тако се ја никада са њим нисам запијао ни напијао. Ми бисмо попили по једну да обележимо дан, да „залијемо“ сусрет, попили бисмо пиво уз ручак – и то је било све. Он је имао своје друштво за пиће. Знао је да каже: „Дисо није за пијанчење, усталом, он мора на час сутра у седам“. Тиме је све било речено.

Говорили смо о пријатељима, али их нисмо оговарали. Ми смо били пријатељи који су поштовали један другога, поштовали приватност. Једнога дана, када смо свратили у његову гарсоњеру да нешто узмемо питао ме је да ли бих откупио ту његову гомилу књига које су лежале на поду. Рекох неку скромну цифру. „Хајде, дај то!“ И све је било готово.

О женама смо врло ретко разговарали, иако смо били „стари момци“. Сматрали смо да је однос мушкарца и жене дубоко интимна ствар.

Знао сам оно што и сви о Витовом животу – приче о боравку ратне сирочади у Бугарској. Он сâм о свом животном путу никада није говорио. Чак није у својим збиркама објављивао ону уобичајену белешку о писцу. Животном причом Витомира Вита Николића најстудиозније и најпотпуније се позабавио Максим Вујачић у књизи *Вито – заточеник жуте гошће*. То је и званично Витова прва биографија. Ја сам прихватио Максимов текст уз неке допуне које су проистекле из Витовог и мог друговања.

У Вујачићевој књизи пише да је Вито рођен 27. априла 1934. године у Мостару.

Умро је 10. септембра 1994. године у свом стану у Подгорици. Умро је мирно, у сну, у току ноћи. Два дана касније сахрањен је у Никшићу, на привременом гробљу иза Саборне цркве. Породица је на прву годишњицу његове смрти пренела Витове посмртне остатке у старо никшићко гробље. На гробу му је подигнут споменик од црног мермера на којем је исписано „Витомир Николић, књижевник“. Свој вечни мир нашао је у граду коме је иначе припадао свим својим бићем, иако је последње године живота са породицом провео у Подгорици.

Витов прадеда био је познати угледник Јевто Милетин Николић, судија Великог суда црногорског. Витов деда Јевтов син Новица радио је као писар у Окружном суду у Никшићу, а био је познат и као први песник из братства, чије су неколике збирке песама и објављене. Витов отац је Новичин син Боривоје, а мајка Даница (рођена Јегдић, из Буковице код Шавника). Боривоје је аутор три књиге са историјском тематиком, а иначе је служио као подофицир у војсци Краљевине Југославије. Витова мајка Даница је добила туберкулозу док је неговала болесног оца. Ту болест је пренела на сина Вита. Сама је умрла у 28. години живота, у Мостару 1936. године, тако да је Вито без мајке остао као двогодишњак. После слома бивше Југославије, Витов отац се са синовима Бранком и Витом из Мостара преселио у Никшић. Крајем те године, у новембру, играјући се нађеном бомбом гину Витов старији брат Бранко и њихов друг Никола Црвеница. Вито је био лакше рањен.

У мају 1943. године италијански војници у току полицијског часа убијају његовог оца на вратима куће у којој је становао. Деветогодишњи Вито остаје сироче. Живио је код тетке, а пред крај школске године, у савезничком бомбардовању је срушена и његова школа, а тада је разорено више од половине града под Требјесом. Први разред ће завршити тек 1945. године у Бугарској. Он је схватао да је његова генерација остала некако изгубљена, о њој се мало говорило, одрасли су били у борби, другачије организовали свој и утицали на живот других, а тадашња деца су готово од свих била заборављена.

О нама је мало речено, јер смо били мали
(и скоро ми се чини да је тако боље)
о нама који смо похађали
други свјетски рат умјесто основне школе.

На прво, незавршено никшићко учење првог разреда упућује једна од лепших Витових песама – „Писмо мојој учитељици“. У тој песми је за Вита важан један детаљ – љубав према птицама:

Ја се често сјетим тог времена давног,
рата, зиме, глади, бодљикаве жице,
није, богме, тада било једноставно
научити неког да заволи птице.

Ослобођење Никшића (18. септембра 1944. године) Вито је дочекао као дете без смештаја. „Ноћ као и свака јесењска ноћ: кишовита и хладна. Ситне хладне капљице кише обилно су натапале моје похабано одијело, тако да га је било тешко носити. Лагано сам ишао разрушеним улицама Никшића. Не као дијете које ће за који часак наћи у родитељској кући, кога ће помиловати блага мајчина рука и пропратити очев поглед, већ као дијете које треба да нађе себи преноћиште у тим зидинама пуним гадног задаха од распалог људског меса, већ као дијете без заштите, препуштено самоме себи“ – како Вито описује свој доживљај тих дана у репортажи под насловом „Вршњаци слободе“ објављеној у „Никшићким новинама“ 1961. године. Увршћен је у групу ратне сирочади коју су послали у Бугарску на опоравак и школовање. Та деца су се вратила у земљу крајем 1945. године.

Вито борави у домовима за ратну сирочад, често бежи, много воли оружје, па због крађе оружја неколика пута завршава у затвору. Истовремено, туберкулоза је његов стални пратилац. Лечио се у готово свим ондашњим санаторијумима: Брезовику, Иришком венцу, Касиндолу, Голнику, Колашину... Ипак, најчешће борави у Брезовику, па је то и тема његових песама.

Седео сам случајно једном 1972. године са Митом Вукотићем, Витом и др Бранком Почеком, тада је он био директор болнице у Брезовику, у тадашњој редакцији „Никшићких новина“. Када испратисмо др Почека, на питање о његовом пријатељском односу са доктором Почеком, он кратко одговори: „Да није било њега, ја бих одавно био под земљом. Он је прво пријатељ, па лекар.“ То се могло закључити и из успутних Витових пошалица упућених др Почеку, док смо Мито и ја разговарали о неким средствима за отклањање умора које смо тада користили, а која нам је доктор на лицу места одузео и бацио.

Уосталом, његови „Болнички фрагменти“ о томе заиста добро говоре. А Витов однос према тој болници, која је за њега била и нека врста замене за дом, уточиште, место за бекство од разних животних невоља у које је често упадао – био је специфичан. Он је из болнице у Брезовику често бежао без лекарске дозволе, а понекад долазио и без лекарског пута. Вујачић у својој књизи констатује да због тога и нема потпуне документације о његовим боравцима у Брезовику. Ево кратког одломка његовог текста

из „Никшићких новина“ који и Вујачић цитира:

„Сјећам се... Сјећам се... Сјећање обично наметне тугу, а ја се из овог сјећања враћам са неким чудним осјећањем: да је ноћас некоме потребно рећи: хвала“. Такав осјећај се сигурно не би наметнуо некоме ко нема ту жалосну привилегију да познаје Брезовик из прољећа 1951. године, али ја збиља морам скинути капу пред овом луцидном сликом новог Брезовика, у којој ненаметљиво искри хуманизам једне епохе... („Топли осмијех времена“, Никшићке новине, 1961). Максим Вујачић је прецизно, педантно избројио дан у дан Витове болничке боравке, као и песме које су том приликом настајале.

Сви ти болнички дани могли би се сажети у две строфе из његових „Болничких фрагмената“:

Прољеће иде, а она режи.
Пријети – плућа да искида.
Мораћу и ово прољеће да прележим
између четири бијела зида.

А напољу ће листати тополе,
кикотаће се ријека испод ива.
О, нико не зна колико прољећа боле,
кад су отета и недокучива.

Прича о његовој гарсоњери одавно је позната, још од времена када је 1961. године објавио репортажу о њој. На Никшићким књижевним сусретима 1973. био је гост, па ме је тада упознао са Миком Антићем, Браном Петровићем, Стевом Раичковићем, Ацом Секулићем, Весном Парун... Многа од тих познанстава су потрајала. Касније се Вито запослио у Подгорици (тада Титограду), ја сам се одселио у Београд, па смо изгубили везу.

Наш последњи сусрет одиграо се случајно у септембру 1979. године. Срели смо се испред „Политике“. После поздрава и распитивања о здрављу, породици, послу, он каже:

– „Мислио сам и иначе да те потражим. Можда не знаш, али и ја сам сада породични човек. На моју жалост, нисам имао прво издање *Друмовања* да поклоним кћерки. Надам се да си сачувао више од једног примерка од оних ручкова код Анђе, да ми продаш један примерак. Не питам колико кошта, зини – дајем колико кажеш, имам пара.“ „Нећу да те убеђујем – женско дете је благослов“ – додаде касније, милујући моју двогодишњу кћерку – „Зато знам да ме разумеш“.

Разуме се да сам му дао примерак *Друмовања*. Мислим да сам ја написао посвету, али да ли је књига стигла на одредиште – не знам. Пописмо кафу и пиће, а ја, обећавајући

да ћу нешто писати о њему у београдским новинама, направих неколико његових портрета. Док смо ми претресали старе успомене и испијали пиће и кафу, моја супруга доби порођајне болове. Ја одвезох супругу у болницу, а Вито оде да „удоми неки фељтон о земљотресу“, како ми је објаснио.

Поподне се опет сретосмо на улици. Мени су били јавили да ми се родио син, а пошто му је раније било намењено име Матија, ја то рекох Виту, позивајући га да то прославимо. Не знам докле смо тога дана славили, али запамтио сам Витову констатацију: „Ја дошао да тражим једног Матију (тражио је Матију Бећковића, тада уредника једних београдских новина), а нађох другог“.

То је Вито обележио на свој начин, после недељу дана је стигло из Подгорице (тада Титограда) писмо на адресу мога сина који је још био у породицишту. То писмо је негде у Матијиној архиви, а он је сада професор енглеског језика. Један од портрета које сам направио Вито је потписао са посветом Матији. У првој реченици Вито каже „моје ти име неће ништа значити, али кроз коју деценију, твој отац, а мој пријатељ, вероватно ће ти причати о мени.“

Био је у праву, заиста сам својој деци причао о пјеснику и бојуму, о пријатељу и сапатнику, указујући на то да се његове песме лако памте, да нам се чине као да смо их сами написали, па зато дуго живе. Међутим, показало се да тај песнички популизам значи остајање без вредновања у званичној књижевној свакодневици.

Читали смо и његове песме, које, иначе, имам у различитим издањима у својој библиотеци. И моја деца и њихови другари често су цитирали понеку од тих песама јер су погађале тачно у срж проблема, без обзира на то да ли се радило о љубавним јадима, дугој коси, схватању живота или временским приликама или другим књигама.

ДРУМОВИ УВЕК НЕКУД ВОДЕ...

...Пустите ме, пустите да одем,
без питања како и зашто и докле,
друмови увијек некуда воде,
а ја сам номадском глађу проклет.

Реч друм је наша реч грчког порекла, а значи главни пут, цесту. Сама реч има и пренесено значење јер „остати на друму“ или оставити некога на друму значи препустити тога несрећника његовој судбини, њему самом и његовој способности сналажења, још једноставније „оставити га без помоћи“. У другом случају ова реч може да буде израз искрености и отворености. Када кажемо да „што му је на уму, то му је на друму“, значи да се ради о човеку који говори без увијања, отворено, искрено, директно, код кога у говору нема дипломатског околишања.

Од речи „друм“ настала је реч „друмовање“. Колико ми је познато, ту реч је међу првим или први употребио српски писац Радоје Домановић у једној својој приповеци, говорећи о лугалицама и просјацима. Из тога се родила реч „друмовати“ – ходати, лутати, скитати друмовима, али и бити немиран, бити човек коме је номадско у крви. Од ријечи „друм“ је и придев „друмски“, па имамо „друмске разбојнике“, „друмске механе“, друмске људе. Ова реч се постепено губи, све се ређе употребљава. Замениле су је речи савременог језика, код нас врло често позајмљене из других језика. Тако сада говоримо о магистралама и аутопутевима, а друмови су већ повлаче у музеј речи. У народној песми се каже „друмови ће пожељет Турака...“ чиме се на одређен начин дефинишу и друштвене промене, преко друмова се гледа у будућност.

Ову причу о друму почео сам као увод у одељак ширег рада о Виту Николићу, поводом годишњице његове смрти. Мало ми је чудно што и толико година после његовог одласка у сећање, (он би поновио оно своје „зауоставите планету, / ја хоћу да изађем, / идем у вјечну скитњу између звијезда“) званична критика као да сумња у вредност његових стихова. Читаоци, међутим, очигледно не мисле тако. Мени се чини да би се анализа његовог стваралаштва могла поделити на неколико целина. Једна од њих би морала да буде баш та заокупљеност друмовима. Његово стално кокетирање са смрћу – његовим старим познаником, пратиоцем са којим је „с јесени“ ишао да гледа „тополе брезовачке“, а своју „луду главу“ могао да види као костур и сања „неку добру траву с оне стране ножа“ била би друга целина. Лепота тела, душе, неба, дрвета, јутра, пролећа, па и муње и грома, кише и олује, вири из сваке његове песме, она је његов изазов као и

друмови, није тако директно видљива као ове две, али она је одредница за сваког песника, па и Вита, а ту се налази и жена и песма као његово чедо и живот, светлост и све друго.

Вито је за наслов своје збирке употребио ту доста ретку реч „Друмовања“, мада је пре пола века, када се појавила у Никшићу његова књижица песама реч „друм“ била у чешћој употреби. Витомир је у срцу, у памћењу носио луталачки ген, жељу да негде оде, да нешто промени. Онда је сасвим разумљиво што у њему певају „друмови снажни“. Он их осећа као нешто добро, познато, осећено, доживљено, виђено, присно као „длан очин“. У друмовима он види и тражи одмор од учмалости, од празнине, од изгубљености, од бесмисла битисања и трајања. Сетимо се његове „Недјеље у граду Н“, где недеља покушава „тек да вријеме убије“, она сматра да се ту нашла грешком, па хоће да побегне „што прије“. Можда и због тога он у друму види свој живот, он одлази не опраштајући се, он не жели неки досадан, прљав друм, него онај бели, пун ситне прашина која тако присно прихвата голе табане, он жели што више окука јер иза сваке окуке чека нешто ново, па макар је то „само парче друма“, а пошто „друмови увијек некуд воде“, а он је песник и луталица „номадском глађу проклет“, нема мира, не држи га место, не жели ту празнину без догађаја, тај мир који личи на нестајање, на смрт. Песника увек зову ти проклети луталачки друмови, те пусте цесте, те даљине, поготово „с јесени“ када га зову да оде негде тамо где „лишће никад не жути“, тамо у даљину која обећава и привлачи, која је проклетство песника-номада који се плаши мира, угодности и учмалости, који осећа неодложни позив непознатог света.

Понекад су ти друмови, цесте, путеви – познати. Песника је, рецимо, у Полимље „нанио пут“, али из тога места много је теже отићи „низ тријезан пут“. Вита, чини ми се, плаше раскршћа. Тешко се одлучити на коју страну ићи. Али, и она су део друмова. Он тугује за старим друмом. Трава га појела. Живи само у сну и случајно сачуваном старом миљоказу. Онда се он пита да ли је тај миљоказ споменик узалудном труду или је можда споменик неком сну који личи на његов сан о друмовима и друмовању.

Међутим, не може се увек ни низ друмове. Понекад и песника спопадне „обездрумљеност“, убије у њему жељу да скита, он уморан од живота и лутања, обездрумљен закука „све су скитње одскитане, умор пао на друм дуги.“ Тако обездрумљен, утишан, тужан, празан, он се жали да га „заборавише друмови“, да га „стигоше спори сати“, да се нажалост све свело на белину собе, на прозорско окно. Вито, разуме се, није могао да заборави ни ону народну, али у његовој верзији она гласи „друмови ће пожељет лудака..., а вероватно је, неће бити ни њих. То представља опасност

за свет који је око нас, јер „свијетом ће владати досада“. Ако досада постане владар свакодневице, песници, као ни лудаци, а човек да би био песник ипак мора да буде бар делимично луд, неће више имати разлога за постојање.

Вито „бијелим друмом очајно прободен“, друмује, иде „куда га очи воде“. Зато је и могао да за себе, луталицу, песника друмова напише и реквијем за скитача „што се обестрви“, а то је разумљиво јер је „заљубљен у ријеч с оне стране крви“. Време, иако је бескрајно и бесмртно, пушта своје дане да умиру „сопственим сунцем сурово заклани“ (то је једна од „најсуровијих“ Витових метафора, она ми код њега песника меканих осећања звучи грубо, као да није његова), па се он, као извињавајући се, правда, јер су ти дани и тада развијени над друмом, леви и у смрти. Као супротност, тамо негде поред неког од тих друмова, стоји стари храст, сам на мегдану свету, али и он са чежњом гледа на те друмове који некуд воде.

Код Вита је „на друм пало небо малаксало“. Када се осети угрожен, при крају, када се уплаши, опет се то деси на друму. И његов анегдотски протест против земљине теже „те несреће вјечне што нас за тло веже“, и тај протест је друмски и он је жал за друмовањем. И, када нас једнога дана не буде, када нас „неки вјетар помене неком другом вјетру“, е, и тада ће „неки бијели друм да се извије“. Друм остаје Витова опсесија до краја, његов аз и ижица, алфа и омега, почетак и крај.

Сваки човек, а поготово млад, човек који је доживео рат, смрт својих најближих, сасвим нормално се плаши смрти. Вито је имао прилике да се са смрћу рано сретне, да изгуби родитеље, а касније, дружећи се са „жутом господом“, боравећи у санаторијуму, много пута био у друштву људи који су понекад разговарали о смрти, а често је стизала и вест да су отпутовали у вечна ловишта, како смо убичавали да кажемо тих седамдесетих година, пошто смо гледали много филмова о каубојима и Индијанцима.

Зато он и тај драгоцен живот види као „кап живе на длану, мали немир, диван у свом вјечном несташлуку“. Свестан да та кап живе на длану, тај немир који је код њега рађао песме, лако оде, а испуштена кап живе се више не може покупити, он моли „смирите моју руку“, да та кап не би нестала, јер је рука дрхтава од среће што је та кап још ту. А живот је лепота, он је давно сањани сан, он је слика која је изашла из рама и коју ваља чувати. Тако каже Вито, тако пева, али никада не заборавља црну даму са косом коју је ко зна у којој илустрацији средњовековних цртача апокалипсе забележио у сећању, па никако да се ослободи њеног блиског присуства од кога се човек тргне, па ту кап живе са длана заувек попије земља.

СТАЛНО ПРИСУТНА ЦРНА ГОСПА

Гдје смо се ми то срели
у ком животу и када?
Лијепа смрти, је ли,
гдје смо се ми то срели?

Не, није чудно што Вито у својим песмама, метафорички речено, „кокетира“ са смрћу. Срео се са њом као дете. Остала му је у памћењу урезана слика, ужасна слика, како су неком несрећнику ко зна због чега одсекли главу. И он је видео ту главу и муву која је равнодушно шетала по том мртвом лицу отворених очију. Около је све било нормално – и сунце, и трава, и ветар, и шумор лишћа, све је било уобичајено, осим те главе отворених очију „са равнодушном мувом на сред лица“.

Ћутао сам и док су остали
одлазили сити тог призора ратног
неко је викнуо ШТА ЧЕКАШ МАЛИ!
НИШТА! рекао сам сасвим матор.

Тако се сазревало у рату – сусрет са смрћу на такав начин учинио је да се прескоче године, да се сазри у тренутку, пре него се иоле дубље закорачи у живот. То је било нормално – закључиће с правом Вито – за нас „који смо похађали Други свјетски рат умјесто основне школе“.

* * *

Смрт је увек друговала с песницима, била њихова тема. Миљковић и Јесењин бавили су се њоме на свој начин, а Вито је, ваљда због своје болести, био у знатно ближем контакту са том Црном господом. Када се младост сретне са смрћу, то је другачије него када човек почне да се пресабира за пут у онострано. Младост се или руга смрти, или, ако је стално у неком контакту са њом, а таква је била атмосфера послератног лечења туберкулозе у Југославији, онда се тај сусрет прихвата друкчије, теже. Она је нешто од чега се не може побећи. Ипак, Вито јој приступа и са страхом, онда шаљиво, а затим и иронично, али са оном дозом поштовања према „тамо њој, име јој се код ватре не помињало“.

Куда то течемо? Одакле? Не знамо, као што не знамо ни откуда и камо тече крв у нама. Уместо минута ћутања за мртве, Вито предлаже ћутање за живе, јер „у тој свијетлој

будућности“ он песнички чује „како кисну наше кости“. Он не каже како смо нестали, нити како су то од нас остале кости које су негде напољу, на некој киши, у некој хладној, „сјајној (а то звучи заиста иронично) будућности“, те кости које су остале од нас кисну, а нама од те морбидне атмосфере хладно око срца, нема никакве утехе, нема ни сунца да нас угреје, („Сунце, хладно ми је“) нема никога да те кости склони, све је хладно, тужно, морбидно, видимо само порушено гробље и разбацане покрове и – кости. И кишу, сиву, јесењу, која све натапа, од које све кисне. Ух! Бррр!

Узалуд песник тражи неке речи које ће отворити врата, које ће решити тајну. Само неке зле слутње, неке назнаке које изазивају зепњу. И мрак. Ноћ. Страх од мрака и ноћи, понесени из детињства, претварају се у страх од смрти. Песник не верује ноћи јер ће му се прикрати, „удавити га омчом мрака“. А одласци варају, ни они не могу да преваре време, „десте су лажљиве“, па песма „Миљокази“ постаје прича о смрти. Миљоказ умире, време га је на старој цести „оставило трави“ – то је персонификација неке споре, дуготрајне смрти. Време руши све, мења све, убија труд човечји, оно је неумољиво, бескрајно стрпљиво. Ту неминовност песник схвата као нешто што нам је унапред дефинисано, чиме нас је живот унапред обележио, припрема нас, попут астечких свештеника, да будемо жртвовани на његовом олтару пролазности.

Када га изда ведрина, када заноћи ноћ у њему, он онда све види другачије, тамом и смрћу обојено. Тада је месец само „угарак“, али и такав осветљава „црне страже“, док под њим „лудо дрво запомаже“. Тај крик у песми „Обездрумљеност“, када лице не сме „ни у шаке – злокобнице“, а дан који долази, коме би требало да се радује, гледа га „као да је неко други“. Ова песма-крик рамбоовски исказана, али не као страх, већ као реалност, иако својим метафорама личи на *delirium tremens*, означава губитак свих путева, нестанак свих перспектива, човек се одједном нашао на пустој пољани, огољен, усамљен, обездрумљен, обезнађен, све око њега је непријатељ, а једина будућност је та тамна госпа, која брише овај свет и све у њему, па и песника.

Кога звати у помоћ када се читав свет сведе на четири бела (болничка) зида, када више нема другог света, нема друмова који зову у даљине и обећавају. Само смрт празним очима скелета буљи, једини „излаз“ барем за око је прозорско окно, али и оно заграђено стаклом, том провидном баријером, то је оно судбинско раскршће које је мучило Вита, које је тражило одлуку – или – или – на коју страну и како даље. Сада већ нема дилеме, сада остаје само крик „Не дајте ме друмови!“ Међутим, ни тај крик не доноси смирење, онда настаје она самосажалива песма посвећена кафанском другару, заробљенику савских обала, глумцу Павлу Вујисићу „Друмови ће пожељет лудака“. Ту

срећемо смрт у нешто друкчијем облику, овде је она опет у сарадњи са временом, јер „на градове удариће трава“, а страховлада траве значи да ће све да се њој подређује, па ће цветови „остати без глава“. То се исто тако може разумети и као побуна против паланачке учаурености, побуна против медиокритета, против једнакости коју су неки (не)намерно схватили као потребу да се све упросечи, да се свим цветовима скину главе, што значи да ће то бити свет без песника, јер песници су цветови (са главом), песници су другачији, они не могу у траву, морају да буду цвеће, макар да буду коров, али морају да се издвајају. То значи да се укида и сумња, да ће почети да влада досада. Е, у том тренутку, сасвим разумљиво, „друмови ће пожељет лудака, а лудака више бити неће“.

Вито, који је у друмовима видео много тога, видео је да је и он „бијелим друмом очајно прободен“. Не, није се то десило без разлога, он је изгубио циљ, не види перспективу, иде како сам каже „куда ме очи воде, у сан, у пјесму, у ријеч, у човјека“. Онда, на крају те своје приче о очају, каже да ће тако и у смрт да оде. Но, ту нема туге због смрти. Он хладно констатује „па ако случајно умрем – нека“, мирно износи констатацију о могућем престанку овоземаљског битисања. Иако то директно не каже, он је дубоко свестан да ће и после његовог нестанка све да иде својим током, дан и ноћ ће се смењивати, Сунце ће излазити и залазити, живот ће трајати и без његовог присуства. Одатле оно његово хладно, без емоција, као да је реч о неком другом, неком кога и не познајемо, без великих речи и жаљења – па нека! – нека се и то деси. Па шта, ако се то деси!?

Онда долази „Реквијем за скитача“, песма о смрти самој, о песнику што се „обестрви“. Та реч није баш у честој употреби, а значи нестати без трага и гласа, изгубити се, бити уништен тако да не остане ни помен о некоме или нечему. То значи нестати као светлост када се угаси, отићи „с оне стране крви“. У овој песми он други пут употребљава ону метафору о клању, она откинута глава из детињства, хтео не хтео, оставила је дубок траг у њему, јер овде „умиру дани“ „сопственим сунцем свирепо заклани“. Ово је супротност, јер је у оној другој песми изразио бојазан да ће му се прикрасти ноћ и заклати га.

Вито више пута помиње „своју главу луду“. У песми „Клетва“ он себи прориче „мрамор у некој слободи“. И овај израз није уобичајен у том значењу. Зна се, мрамор је камен за споменике, односно то је гроб. Мермер који се овдје зове мрамор, али у нешто измењеном значењу. Познат је идиом „не зна му се гроба ни мрамора“. Он се свађа са својом главом, јер га она некуд води, а има тренутака када није сигуран ни која је његова глава, плаши се да није случајно међу онима које тону у неповрат. Својој глави се обраћа

као „лудој глави“ и прети јој да ће и њу „однијети ђаво“, јер је види као трошну кост која му се грозно цери из те „неке“ будућности. Он јој даје рок „до сјутра, до посљедњег поја, па ћеш и ти пасти, невјернице моја“. Иначе, он за своју главу тврди да је „свему и свачему склона“, па је зато и види како већ четири дана виси „на бедему Оногошта“, турске тврђаве, док кроз шупље отворе њених очију свира ветар, плашећи ноћне страже.

Смрт је једно, а умирање друго. Постоји цео циклус песама о умирању, па је песма „Разгледница из умирања“ насловна песма тога циклуса. Међутим, то је више песма како туга може да обузме човека, она болничка туга која личи на продужено умирање. Зато Вито и каже „о, пишем вам, драги моји, из овог лијепог умирања“. Он онда објашњава да је то умирање негде на југу, „можда и нешто јужније“. Он каже да ће остати ту дуго, дуго, „па можда чак и нешто дуже“. А туга је ту у свему, сродио се са њом, песма његова и туга његова постали су пријатељи. Тако је та Витова разгледница из туге, дубока и без лека, тако је та туга због умирања она на коју се већ навикао, која је постала саставни део те свакодневице, те санаторијумске атмосфере. Можда је тада и узвикнуо оно:

На друм пало небо малаксало,
Не може се даље, Витомире,
и до сад се с муком битисало,
умири се велики немире
свако те је надање издало.

Али, то је само тренутак. Вито још каже „још могу понеки осмијех да слажем, понеку срећу да одглумим“.

А Брезовик, који је хладан за време кишних јесени и хладних зима, а он је био и нека врста Витовог уточишта, чије тополе шуме за умируће, а чије листање у пролеће и опадање лишћа у јесен – боли и њега, физички га доживљава. А вече у Брезовику тихо, мирно, пусто, „траве све гласније“, док од оне унутрашње језе, од болничког мириса и бјелине „хладна промаја однекуд бије“.

Вито није пропустио да се на свој начин нашали са смрћу. У песми „Врло важан податак за моју историју болести“ он љекарки или медицинској сестри која пише у санаторијуму његову историју болести каже да треба да напише и то „да ја живим из најобичније учтивости, јер држим да је непристојно умријети пред тако лијепом женом.“ То се дешава у Брезовику када он болестан, а млад и жељан да испија живот пуним гутљајима, крикне:

О, нико не зна како прољећа боле,
када су отета и недокучива.

Вито се, иначе, никако није слагао са јесењим кишама и хладним ветром са Војника, гушило га је то време без топлине, а нигде друга, ни драге, нигде утехе и топлог кутка. Само та пуста, хладна, немилосрдна јесен и ветар што брише низ никшићко поље. Тада га обузме мисао о самоубиству, па ту мисао прекине она друга: „а шта ако нема заборава, ако је живот вјечна игра круга“. Он почиње да размишља као Пекићев Лазар из *Времена чуда*, који своју смрт преживљава безброј пута. Зато и поставља себи питање – где ће му душа када изађе из ове робије. Он не види робију у друштву, његова робија је његово тело које боли, које је немоћно, које је подложно свакој јачој хладноћи и свакој јесењој магли. Тада као да први пут схвата и ограниченост човекову, жељу његове бесмртне и широке, немирне и слободне душе да се вине у неку ширину, у неки бескрај, гдје је неће спутавати болесно тело. Зато ваљда и саветује душу, ако постоји реинкарнација, а кроз многе његове песме та идеја се или наслућује или директно изговара, да се не насели поново међу ребра људска „превише су, душо, превише су за те уска“. Као да понавља већ познату Његошеву мисао „тијело је за душу гробница“, Вито осећа и физички ту немоћ сопственог тела у коме душа мора да борави, а он би хтео да је ослободи, да она одлуга као мисао, као песма, као машта, као жеља. Али, шта је ту је, не може се преко неких граница. Но, идеја о самоубиству га не напушта, па у „Несаници“ закључује да је он сасвим зрео као самоубица, можда је чак и презрео, па сада вене, чека да отпадне. И, размишљајући опет о смрти, изводи необичан закључак за време у коме пише ту пјесму. То би Ћопићев Николетина изразио као комесаров закључак „Нема Бога!“, а он то каже мекше, профињеније да је лакше било умирати нашим прецима, јер их је тамо негде, иза крви и иза живота „чекао добри Бог“. „А куда ја да одем?“ – пита се он потпуно свестан да „мријети се мора“. Неминовност смрти само је чињеница са којом се он помирио. Ипак не може се никада помирити са насилном смрћу, а поготово са смрћу песника. Отуда се убиство Фредерика Гарсије Лорке нашло у његовој песми, па предвиђајући себи сличну смрт каже:

И понавља се срамна слика
већ толико пута поновљена
мртав пјесник пред четом војника
а околу пјесма понижена.

Протест против насиља над песмом, насиља над слободом стварања изражен је кратко, јасно и језгровито. Није чак ни име поменуто, али наслов песме јасно указује о чему је реч. А песма је, по Витовом схватању, као пиштољ, она гађа „у срце, у чело, у очи“. Антиратна је и једна од његових песама из времена када се распадала такозвана

„трећа Југославија“, песма „Ноћ са Дубровником“, његово писмо дубровачком госпару и страх од онога што се дешава. Још дубља и потреснија је његова знатно раније написана побуна против убијања у песми „Код Јасеновца понире Сава“. Ту се Сава стиди, она ту од тога стида нестаје, понире, природа не може да разуме те људе-нељуде које су убијајући оскврниле њен ток, њене обале, природу саму.

Онда он у корачници креће ка крвнику да му „пукне страшна погибија и студени мрамор у видику“. И, ето, иде он, иде у сусрет убици, иде према метку који ће му живот узети, иде „ка свршетку своје ка почетку“. Овде се поново појављује она Витова мисао о реинкарнацији, јер тај пут према крају не схвата као пут према коначности, већ као пут према неком почетку. Крајеви су увек неки почеци. Он се знатно раније оградио да не жели да се на овом свету поново појави као човек, а какав ће бити тај почетак, он се не бави тиме.

А када се опрости са овим светом, када лежи „на одру тих, упрошћен“, када почне испраћај на посљедњи пут, тада се о мртвима говори само лепо („о смрти, моја једина грешко“), у том тренутку он не зна да ли је за њим заиста неко ожалошћен, „али заиста јесам ја“ – закључује он „Посљедњу цјесму“.

Ипак, као да се иза тога стиха чује да је овај живот било вредно живети, да је било вредно патити ове патње, па и писати ове стихове.

НОЋАС БИХ ХТИО СЕБИ – ДЈЕЧАКУ ДА ЛИЧИМ

Можда и данас негдје гори
љепота она босонога

Живот је диван. Живот је немиран. Живот је увек нов. Живот личи на кап живе на длану, сјајан, несташан, никад предвидив. Тај немирни, светли, лепо животи, који нам приређује изненађења својим многим особинама, својом неочекиваношћу, тренуцима који се памте или које ваља заборавити, заслужује да га пазимо и чувамо, да смиримо руку:

Живот
кап живе на длану,
мали немир
диван
у свом
вјечном несташлуку.

Песник је умео да види ту лепоту живота. Он живи на неки начин од лепоте, види лепоту и тамо где је други не виде. Лепота рађа лепоту, па онај који боље види лепоту може да је потпуније изрази. Дивно је пролеће, јер оно је време рађања и раста живота. Али су дивне и боје јесени. Белина снега враћа невиност грешној земљи. Лепота слободе не може се упоређивати. Номадској души неупоредива је лепота друмова што воде у непознато. Лепота младости схвати се тек када се остари. Љубав је свакој лепоти зачин. Из љубави се лепота и рађа. Љубав је лепота. Ко није волео тај не може да разуме лепоту, јер љубав и лепота чине живот вредним живљења. Песник је тога свестан. Он је зато заробљеник лепоте и љубави.

Говорећи у једној песми, иначе написаној за њега заиста необичним двадесетерцем, Вито каже: „Боже мој, скоро сам заборавио да постоје птице“. То је песма о лепоти исказана на Виту својствен начин. Људи из града ретко виде птице, а још ређе чују њихов цвркул. Отуда то изненађење лепотом птица, лепотом њиховог лета и њиховог цвркута. Додуше, Вито је одао посебно признање птичјим становницима града, врапцима. „Моје поштовање, весела руља смијеха, другови врапци – моје дубоко поштовање“. Истовремено, критиковао је „госпођице ласте“ које су зиму провеле негде на топлом југу. Становници града ускраћени су за многе лепоте природе, ретко виде и звезде, излазак сунца препознају по осветљеним горњим спратовима вишеспратница. Лепоти је друкчије за становнике града у односу на оне који су у блиском и сталном

контакту с природом. Зато и песма птица за Вита постаје „славље“, па чак не уме да се насмешу тој неуобичајеној за њега – птичјој свечаности.

Понекад му и лепе ствари творе тугу. Како он сагледа дуње, воћке које стављају на ормаре у спаваћим собама да учине пријатнијим ваздух у њима, дуње које стоје у бајунима девојачке спреме, у сандуцима са женском одећом. То ствара ону лепу тугу, то је доба када Вита дозивају друмови. То је позив да буде номад, да буде птица селица, да и он оде негде на југ, а он тај југ сматра лепим и зато што тамо „лишће никада не жути, гдје су људи вјечити регрути, а дјевојке вјечите невјесте“. Идилична слика, која се Виту свиђа, али за коју сâм не навија, њега вуку промене, ова вечитост била би досадна. Ипак та слика је бекство од оног хладног ветра који носи хладне пљускове са Војника, носи плач топола брезовачких које милују погледи умирућих.

Када пиће одузме контролу свести, роди се права боемска песма, јер Витово гостовање у долини Лима где је доста шљива, а с јесени почне да тече „првоток љуг“, тада од бистрог сока преврелих шљива Вито и његово друштво почну да „теку као Лим“. Златна јесен „пјевала им дању“, а ноћи им светлио један мјесец „или можда два“. Било је тако лепо, каже он, да би и данас били тамо, да њега и његово друштво није растерао „љубоморни бог“.

Зелени Лим је тема многих песама и песника, а печење ракије, уз богату јесен, добро друштво, пријатељски разговор, домаћинско послужење, сигурно је лепота која се мора доживети. Ова песма посвећена љубитељима добре капљице и тих јесењих околочанских седељки је права посланица за једну специфичну врсту љубитеља Витове поезије.

Витова песма „Рођендан“ има своју унутрашњу лепоту која дира пуном искреношћу, једноставношћу и са мером изабраним изразима. Ова песма садржи мало шале, ироније, али и ведрине, која није увек присутна у његовим песмама. Повод песме је заиста леп – његов двадесет пети рођендан. Ипак, он тај рођендан сматра још једном ратом, као да је живот само одобрени кредит који се тако исплаћује. „Двадесет пета опомена за дугујући живот“. Међутим, посебна веселост избија из његовог описа „ове маторе планете“, која се тако брзо окреће. Метафора коју је овде употребио за планету која се окреће „као заљубљена шипарица блесаво од среће“ је једна од најлепших у његовим песмама. Замислите заљубљену петнаестогодишњакињу, која тек постаје жена, још у некој хаљиници девојчице, која јој постаје обећавајући тесна, коју је озарила прва заљубљеност, која од навале снаге, жеље, младости и среће не зна шта ће са собом, па се врти као чигра, срећна зато што је жива зрачећи своју срећу према свима. Није јој

потребан посебан разлог да буде срећна и лепа, живот је пред њом, љубав је тек почела, сунце је греје, пролеће је, она препуна раздраганости, врти се на пољани препуној пролећних мириса цвећа, замислите све то, па то пренесите на ову „нашу матору планету“, која се врти по васионским законима, заробљена ужадима диктаторке „земљине теже“, али и она као „заљубљена шипарица“, обиграва око Сунца. А он, последице двадесет пете, сигуран у себе, а када ће ако неће тада, још каже „окрећи се ти само стара“, окрећи се до бескраја, јер „и последице стоте опомене бићу дужник равнодушни“. На жалост, отишао је знатно раније, није испунио претњу. У тој истој песми сагледао је и сву лепоту напредног века у коме је живио, исказавши то на заиста неуобичајен начин:

Уосталом,
већ су почела да кевћу
штенад по васиони.

Тада, у првим годинама васионских летова, совјетски стручњаци послали су у васиону псе Лајку, Стрелку и Белку, који су били први васионски путници, пре Гагарина. Ето, то је та једноставност која одликује Витову поезију: и нашу планету Земљу, технолошки напредак продора у свемир, васионске летове ставио је у тих неколико песничких редова обраћајући се њој и руским псећим космонаутима једноставним, пријатељским речима, језиком свакодневице, уз мали додатак хумора, као да говори о комшијском дворишту или уличном дрвореду. Баш та непосредност учинила је Витомирову поезију пријемчивом свима, обезбедила му љубав и поштовање читалаца, а то се отима високопарним анализама књижевних критичара, који радије прећуткују његову популарност, а сада и временску трајност, него да је сврстају на право место, јер излази из калуца њихових критичарских мерила. Многи песници који су у време настанка ових Витових песама сматрали да су у врху по својој књижевној вредности у тада великој нам држави, данас су готово заборављени, а Витове песме се и даље преписују, живе, бележе се у споменаре, рецитују их и одрасли и те „шипарице блесаве од среће“. Тако Вито наставља да траје.

Вито је волео и читао народну поезију, па је, опет на њему својствен начин, то показао и у својим песмама. Није их цитирао, него нам је на једноставан начин дао до знања да је сагледао зашто је Старина Новак отишао у хајдуке, није заборавио како Јерина гради Смедерево, у једној од песама он се руши као Скадар на Бојани, па претпоставља да би га спасила нека млада Гојковица, он зна и поштује оног храброг

јунака што разгони буљуке непријатеља, али не дозвољава ни да браћа дигну руку на слабу жену, иако га је она издала. Зна он и шта се „бијели у гори зеленој“, зна Романију и проклето Лијевно. Помену он и Ченгића главу и Црну Гору, турски Оногошт. Он тиме можда каже, као да се шали на рачун модерних и тешко разумљивих песника, да ће он остати као јасан, једноставан и разумљив, близак обичним људима, али на свој начин.

Чак и када зове дрвосече (он то лепше каже: горосјече) он види лепоту оних топола у Брезовику што их прате погледи умирућих, види лепоту њихову када листају и када остану голе, па кроз њих звижди ветар. Када описује вече у Брезовику, када каже да су „људи све тиши, а траве све гласније“, он и читалац његове песме осете лепоту те тишине, тог дана који се „топи у млакој киши“.

Његово дивљење упућено је и храсту који тако чврсто, стамено стоји насупрот свим ударима времена и људи. Он се диви храсту јер, ко зна „колико лишћа и колико прољећа“ прође откако он ту стоји, поред пута као оријентир, као чувар, као сигурност трајања. Стоји сам, као да изазива на мегдан ветар и гром, време опако и жеге љетње. Док ждралови селе, он остаје. Он је трајан, али он не може да друмује. Он је сигурност, представља луку мира у коју ће и номади попут Вита да уплове једнога дана. Није му лако, јер мора „бити и бити се“, али у томе је и његова лепота, коју Вито уме да види, иако му не завиди, јер њега вуку даљине.

Жена се у Витовим песмама јавља на различите начине, али он увек пази на начин на који је представља: топло, са пуно поштовања, достојанствено. И Соња коју моли да понесе мало тоpline испод капута, и жена којој се одмеће у хајдуке, коју види као гору Романију препуну добрих трава, учитељица која га у ратно време учи љубави према птицама, гимназијалке на снегу, жена са дететом која пева ону тужну успаванку инспирисану одбацивањем свих, све оне су представљене са пуном озбиљношћу и поштовањем. Има у његовим песмама жеље, чежње, исказивања љубави, али то остаје на нивоу оног Десанкиног „све је много лепше... док од себе само наговештај да“, нема ни помена еротског, нема ниједна алузија која би се могла схватити као непристојна, чак ни двосмислена. И када се ујутро буди, он само каже „хвала ти за љубав жено“, не упушта се у садржај ноћног односа, то се подразумева, то је интимна ствар мушкарца и жене, он на достојанствен начин изражава лепоту доживљаја, њој захваљује за љубав, читалац претпоставља лепоте љубавног доживљаја, али се песник не бави њима, та књига је затворена, она је лични дневник. Такав однос према жени даје Витовим песмама ону ванвременску или свевременску димензију.

„Добро је, мила, добро, ипак, што те има, што негдје постојиш“, каже он, а онда

после ко зна какве ноћи има само захвалност:

Добро јутро јутро снено,
добројутро небо плаво,
хвала ти за љубав жено,
хвала ти за лежај траво.

Када говоримо о женама, не можемо прескочити кратку Витомирову пјесму „Гимназијалке на снијегу“, која говори директно о лепоти. Те младе жене „што вјечно на љето мисле“ чине зиму подношљивијом, а сав живот љепшим и богатијим. Зато она строфа:

Гимназијалке,
данас,
свакој по петица
из живота,
љепоте
и поезије.

Тако Вито види ту лепоту младости, лепоту тих тек пропупелих младих жена, које на свет око себе гледају са жељом да га освоје, гледају ведрим и топлим погледом младости, животне ведрине и радости, погледом отворених перспектива за будућност, свесне да се она на њима заснива, од њих зависи.

Специфичан начин гледања на лепоту је у Витовој песми „Успаванка“ („Буји, паји, гријеху мој мали“). У време о коме је реч, у оној нашој и Витовој патријархалној црногорској породици родити дете ван брака сматрано је великим грехом, срамотом за породицу и братство. Дете љубави добило је онај груби епитет „копиле“ који га је често пратио читавог живота. Вито је написао једну од најлепших песама за ту децу љубави: „Гријех мој мали, лијепе очи материне, лијепа срамота материна“ – обраћа се мајка у његовој песми своме чеду. Она је истерана из куће „да туђе рубље простире плотом“, њу су називали „свачим редом“, али мајчина љубав се не одриче свога детета, плода утробе своје, оно није криво ни за моралне норме друштва ни за свој долазак на свет, оно не треба да осети мајчине муке и прогон.

О лепоти на Витов начин говори и песма „Писмо мојој учитељици“. Повод за то писмо биле су „двје обичне птице на жици телеграфској“. Он се присећа како их је учитељица у то ратно време кажњавала за праћке и камичке којима су гађали птице. А било је то време „рата, зиме, глади, бодљикаве жице“, па, замислите, та њихова учитељица их је тада упорно учила „да заволе птице“.

Госпођо, то је, у најмању руку,
јунаштво достојно поштовања –
учити неког љубави уз хуку
једног страшног рата, једног пропадања.

Ето лепоте у троструком виду: учитељица која их учи, деца која уз сав ужас рата уче да воле и штите птице, а на крају лепота те песме која учи лепоти.

Необично је, али његова четири кратка стиха о миру, мени, а верујем и свима који су патили у рату, изузетна су песма о лепоти (мира):

Чудна ме понекад жеља хвата
да купим разгледницу и напишем:
'Добро је: поште раде, нема рата...'
И ништа више.

То је доста, то је много, то је најлепша разгледница за онога ко је морао да преживи све ужасе рата, као што их је Вито преживео. То је лепота „нормалног“ живота, мирне свакодневице. То је тако велико и тако драгоценост.

Међу песницима је чешћа суревњивост, него признање. Вито одаје посебно признање Александру Лесу Ивановићу. Лесо није имао обиман опус, али је свака његова песма била доведена до савршенства. Вито га представља као човека који „оде да тражи ријеч неку, ко траву од које мање боли“. И остаде тамо у тражењу ријечи, трава чудотворки, „пребира смиље и ковиље“. И Вито с тугом каже да тај песник једног дана „оде с кишом“, сви ће осјетити да је с њим отишло „нешто лијепо и свијетло“. Признање песника песнику. Вито у својим песмама помиње и Јесењина, који је доста утицао на његово стваралаштво, Гијома Аполинера, Мајаковског, чак је неке песме писао изломљеним стихом слично Мајаковском. На особен начин и то је Витов однос према лепоти, кроз признање начина на који су други изражавали лепоту.

Вито је волео лепоту. Он је знао да је види и у једноставним стварима. Знао је и да је изрази исто тако једноставним речима. Заробљеник лепоте, он је многе своје песме годинама дотеривао, глачао их до савршенства. Лепота природе, лепота љубави, лепота људског поступка, лепота мира, лепота младости, лепота здравља, лепота мајчинства – све је то био изазов за Вита песника. Зато што је ту лепоту којој је поклонιο и своју душу, изразио на прави начин, он се и данас једнако чита, учи напамет, преписује, он живи као песник, иако је отишао „у вјечну скитњу између звијезда“.

„ЈОШ МОГУ ПОНЕКИ ОСМИЈЕХ ДА СЛАЖЕМ”

...Остаћу овдје дуго
дуго
па можда чак
и нешто дуже,
сродио сам се, ето,
са овом тугом,
са овим ранама
што тугом туже.

Треба одати признање Максиму Вујачићу, новинару, који из поштовања према Виту Николићу и његовом стваралаштву, прилежно и систематски, (према случајном обећању) годинама сакупља и објављује текстове о Витовом животу и стваралаштву. Он се истински труди да утврди чињенице, да забележи те чињенице и да читаоцима остави да даље суде о Виту. Вероватно је да га то чак и доста кошта, иако интересовање за Вита можда обезбеђује продају скромног тиража Максимових књига.

Вито је био духовит. Међутим, та духовитост је најчешће садржала и иронију, а често и горку шалу на сопствени рачун. Ко је читао његове новинарске текстове, од првих у „Никшићким новинама“ па до фелтона у „Побједи“ наићи ће увек на неку духовитост, а још чешће на неке ироничне напомене. Нема у тој његовој иронији никакве задње намере, то је углавном шаљива интерпретација већ виђене стварности, упоређење које звучи шаљиво, често немогуће, али пробуди успавану пажњу. Вито и у многим својим песмама „нагиње“ црном хумору, иронији, готово никада сарказму. Он је један од последњих боема, он је друг по много чему Слободану Марковићу (Либеру Марконију), а у Никшићу му је само понекад био сличан Слободан Вујачић, а од млађих Дуго Кривокапић. Можда је то најдоследније дефинисао у песми „Заборавити“ посвећеној Брани Петровићу, кафанском сабрату. Он каже да треба заборавити све „па опет бити дивни сиромах који сем срца нема ничег“.

Вечито суочен са „жутом гошћом“, која га немилосрдно подсећа на пролазност живота, он финим хумором зачињава своје песме у којима се „тамо она“ помиње. Он не заборави да се ни у љубавном заносу нашали лепом метафором да је једном дивно покисао „она – топола, ја – бор разбарушен“. Али, он се и смрти наруга на свој начин. Он говори (кроз стихове, разуме се) медицинској сестри да ће „киснути као кров“ да би умро. Из Брезовика се тада шали са глумцем Драгом Маловићем, препоручује му „лозу

као лек за туберкулозу“. У својој песми „Рођендан“ он види живот као добијени кредит који враћа сваког рођендана. Обећава да се неће обазирати на опомене за дугујуће рате. Тако је и радио, захватао је живот великом кашиком, па колико траје нека траје.

И у љутњи не губи контролу. На пакост одговара духовитошћу. Сетимо се његовог одговора на „добронамерне“ критике неких колега да Витова поезија превише личи на Јесењинову. Он одговара „боље да личи на Јесењинову него ни на што као ваша“, алудирајући на песме критичара, који су као песници данас заборављени. Његова критика „размажених госпођица ластва“, а поздрав врапцима: „другови врапци, моје дубоко поштовање“ је искричав и духовит песнички начин да се верним сапатницима зимских тешкоћа ода признање. Вито ту своју шаљивост не напушта ни у „Последњој пјесми“, где подругљиво говори о обичају да се о мртвом говори само лепо, јер каже: („Испада, ето, да сам био диван, смрти, моја једина грешко!“).

Вито је све радио срцем. Оно га је најчешће водило. Зато је и могао својевремено да напише, ја мислим сасвим искрено и без фолирања:

Без свега могу
– без руку,
без ногу,
без главе се
чак
осјећам
много комотније,
али без срца
– без срца не могу,
тог маленог срца
својег
и свачијег.

Ту стоји још једна истина, јер је то Витово малено-велико срце било (и остало) његово, али и свачије. Његова поезија рађала се из срца, она је тиме обезбеђивала везу са другим срцима и остајала да живи и као сећање на његов песнички рад. Вито није био само тај „дивни сиромах“, без ичега, без одговорности, боем. Био је и то док је био сâм, а касније, што сведочи његова кћерка, био је дивни отац, породични човек који је бежао од јавности. Био је он и вечити дечак, чувао је и сачувао то дете у себи до последњег тренутка. Зато је Вито и у годинама могао и умео да види „пса који се смеши птици и Петра Пана који лети видиком“. И могао доживети сву тугу за Дизнијем, јер све покрива „витовски“ (зашто не и „волтовски“) разливена кап црног туша. Читај: умро је Дизни! Анегдотски је и црнотуморан и његов „Врло важан податак за моју историју болести“. И

шаљив истовремено духовит и ироничан, јер он препоручује медицинској сестри:

Напишите да ја живим из најобичније
учтивости
јер држим да је непристојно умријети пред
 тако лијепом женом
а као добро васпитан пјесник то никада не
 бих могао себи да опростим
па ма колико ми иначе било опроштено
по самој логици ствари
 ђаво да је носи.

Женидба и породичне одговорности умириле су у њему боема. Није престао да пије, али његова кћерка га никада није видела пијаног. Био је добар муж и нежан отац, забележио је речи његове кћерке и супруге Максим Вујачић. Ћерку је добио са више од 40 година, (као и ја, уосталом), па сам и његову констатацију „Женско дијете је благослов!“ у потпуности разумео.

ВИТО И ПЕСМЕ ЗА ДЕЦУ

Па опет сањати
негдје уз кишу
гладан и жедан
го и бос
велике људе
који пишу
и жарко жељети
да будеш ТО.

Ови Витови стихови из песме „Заборавити“ (посвећене песничком сабрату и кафанском другару Брани Петровићу) звуче тако искрено и дечачки па би их многи уврстили у песме за децу. А они су итекако озбиљан жал за временом детињства, жеља да човек заборави и кафану и све невоље свакодневице, жеља да се поново заљуби у неку девојчицу из прве клупе, да поново чита дечје књиге и узбуђује се доживљајима Робинсона и Петра Пана, Тома и Хака, да залута у свет пустиловина и откривање света. Вито није био песник за децу, односно дечји песник. Можда се неке од његових песама могу подвести под ту одредницу, али то су само његове песме о детињству, а никако песме за децу. Једну од књига под насловом „Писмо мојој учитељици“ приредила је Драгица С. Ивановић, уз поднаслов „песме за децу“, али иоле пажљивија анализа тих песама показује да су оне само песме које се условно могу користити и за децу, али да аутор стварајући их уопште није имао децу на уму.

Почнимо од насловне песме „Писмо мојој учитељици“. То је песма за одрасле, а посвећена је Витовој учитељици, госпођи Мучалици. Интересантна је Витова прича о тој песми коју је испричао Радисаву Рају Војиновићу у септембру 1994. године за септембарски „Index-а“. Ову песму хтели су да уврсте у читанку, али није била „идеолошки подобна“. „Примера ради, песма „Писмо учитељици“ – објашњава Вито у том разговору – није ушла у читанке због тога што ријеч „госпођа“ нијесам хтио да замијеним ријечју „другарица“. Била су три покушаја прије седам-осам година, али нијесу успјели да ме наговоре. Међутим, у читанке ми је ушла пјесма „Другови врапци“, јер је ријеч „другови“ идеолошки одговарала

Истина је да је Вито, иако није дечји песник, успео да сачува део детета у себи, како добро примећује Д. Ивановић. Његове песме су искрене, једноставне и пријемчиве, а осим тога у њима је део његовог хумора, што нам их чини блиским, па и прихватљивим за децу.

Збирка „Писмо мојој учитељици“ подељена је на два дела – први део насловљен је као „Полиглот“ а други носи наслов „Први снијег“. Тако је режање пса иза плота разумљиво свима, таквом звуку превод није потребан. Његов хумор у песми о банани, односно о опасностима од тога да се нагази на њену кору, није намењен деци. Досетком за одрасле настала је и песма о нару или шипку. Тако је шаљиво и ананас постао „липун зетски који је завршио школе у граду“. Уз шаљиво питање да ли се лимун једе или пије, Вито није заборавио да препоручи то воће „посебне каквоће“. На шаљив начин је описао и своју љубав према колачима. Јасно је да је Витово сиромашно детињство остало вечито гладно колача, па је он спреман и да постане верник, да би на слави добио колаче. Песма која је насловљена „Један нешто озбиљнији поглед на магарца“ је увек актуелна песма о „прелетачима“ или „преверицама“, „јер неки лако своје рухо свлаче и облаче туђе па се – помагарче“, а тек се натегнуто може употребити као песма за децу о магарцу и зебри. Најближа песмама за децу је „Инструкција за једну слику“ о нашим прецима, док је „Успаванка“ тужна песма о деци љубави. Песма „Мојим вршњацима“ који су похађали „Други светски рат умјесто основне школе“ и учили „митраљеску паљбу мјесто солфеђа“ је сјајно виђење деце у вихору рата, али никако песма за децу.

Остале песме које су у збирци наведене под међунасловом „Први снијег“ су свакако добре песме, али никако нису дечје. Вито је свакако волео живот, пролеће, стаменост старог храста, волео је детињство, чак и тешко, па је зато могао рећи „Нека ме не буде кад будем престао да волим / јер тада од мене не би остало ништа / – можда само угарак неки голи / од читавог овог великог огњишта.“

Но, добру песму препоручити и деци, свакако није грешка, па тако и многе Витове песме могу да уђу у тај списак. Код правих песника, а сматрам да је Вито такав, разумљиво се могу наћи увек стихови које можемо због теме, лепоте, начина обраде или поруке наменити деци. Сигурно да у томе нећемо погрешити, јер су те песме по квалитету, језику, метрици, садржини и поуци могу препоручити и деци.

Сасвим су друга ствар неке Витове љубавне песме које и данас као и пре пола века тинејџери, односно пубертетлије преписују и упућују својим првим љубавима.

ВИТОВИ ФЕЉТОНИ: НА СТАЗАМА ВРЕМЕНА

Ослушни понекад, тако кришом,
и чућеш како кисну наше кости
под тамо неком тамном кишом
у тој свијетлој будућности.

У делу текста о поезији рекао сам на једном месту да је Вито Николић писао срцем. То је његов пријатељ Милорад Бошковић у књизи *С краја на крај заборав* истакао да је „књига фељтона, путописа, репортажа и записа Витомира Вита Николића писана као и његова поезија откуцајима дамара“. То се сваком читаоцу Витових текстова намеће као закључак, без обзира о чему Вито пише.

Пажљив читалац ће лакше уочити везу између Витове поезије и његових фељтона. То је она фина црта која везује његове песничке друмове, приче о старим добрим временима, случајне или намерне епитете при описима места, времена, навика и обичаја, неизбежну лакоћу приповедања, која је израз неспорне песничке слободе и истинске духовне неспутаности, која му је омогућавала често неочекиване закључке и повезивања.

Народно памћење је Вита одвукло многим стазама Црне Горе, од неолита, преко Хомера, Стевана Немање, Вука Мандушића и Вука Манитога, па до земљотреса из осамдесетих година прошлог века. Он наилази и налази (понекад на граници вероватног, у претпоставци) памћење које је слојевито прекривено прашином времена, он инвентивно претпоставља, замишља, песнички транспонује.

„Ја се тиме бавим као пјесник, а не као научник, па се може десити да негдје претјерам у каквом детаљу, али у генералном плану грешке не може да буде“ – објаснио је Вито у интервјуу „Побједи“ 1991. године. О начину на који је сагледавао чињенице, најбоље је да цитирамо њега самог из текста под, за њега симболичним, насловом „Отишао је један друм“: „О старим друмовима као и о старим ратницима, никада не ваља казати ружну ријеч. Они су храбро кренули у простор и неизвјесност, часно служили док је требало да служе, а сада, када их млађи, љепши и сигурнији друмови смјењују, они се, уморни и прашњави, повлаче у страну да се још коју годину бијеле у видiku све док их једног прољећа упорна трава не одвуче у вјечни мир и заборав.“

Бошковић у Предговору књизи *С краја на крај заборав* анализира овај вид Витовог рада па опрезно констатује – „своју особену, антрополошку, истраживачку и лингвистичку „поетику“ неријетко танану и ризичну изграђивао је ослањајући се на провјерену литературу и научне ауторитете. На крају Бошковић о књизи коју је

припремио, с правом, иако уз ону пријатељску ноту од које не могу да побегну познаници и савременици Витови, закључује: „Шта остаје послје свега? Филозофско мирење са животом и слика о човјеку, пјеснику и пријатељу, његовом чудном начину живота, који се одвијао у непрекидном кретању и читању знакова на камену и на лицу земље, што их претходници оставише као поруке, прије него их је заувјек покрила тама заборава. У тамне ходнике медитеранских облика, Вито као продужетак властитог трагања уноси свјетлост. Стога је, поред осталог, *С краја на крај заборава* књига необична, даровита, наоко дивергентна, али негдје у својој унутрашњости изграђена чврстом логиком.“

Ту чврсту логику Витову може да уочи и схвати само читалац који прати његове текстове од почетка до краја. Та чврста логика је пре Витова жеља, коју је он својом поетском логиком и приступом, утемељи као начин размишљања, негде на средини између легенде, песничке уобразиље и научничке логике. Има свега тога у текстовима Витових фељтона. Препознатљивост легенде, којој су генерације наших предака остајале верне све до наших дана, узбудљивост прошлих времена, чешће означених као добра, златна стара времена вредна памћења, а можда и жеља да ту прошлост учинимо лепшом, јер нам писани документи не могу противречити, јер их и нема. Назначићемо неке теме дотакнуте или шире обрађене у Витовим фељтонима, остајући верни начину размишљања приређивача књиге *С краја на крај заборава*.

Прво поглавље, које је приређивач назвао *Полако улазим забораву у траг* на педесетак страна садржи веома разноврсну тематику. Вита је, очигледно, подстакла тада актуелна хипотеза о јадранској Троји Мексиканца Прајса, па је и сам правио доста хипотеза. Своје посебно интересовање покљонио је такозваној међи Вука Манитога, том „европском кинеском зиду“. То је, опет, изазвало да се истраже (през)имена и топоними настали од корена речи „вук“, што је, опет, Виту отворило низ могућности за веома широко разматрање ове теме. Он ту тему проширује и на грчки, односно римски период историје, упоређује садашње и некадашње називе многих места, па је његово инсистирање на многим недоумицама заосталим из магле времена заокупљало, интригирало читаоце, подстичући их да му испричају и своја сазнања о тој теми. Појавила се посебно интересантна тема – лик Вука Мандушића, показујући Његошевог лирски интонираног Мандушића, као само део симбола. Павећи паралеле између Ликинија Монтане и имена „горски вук“ Вито је додирнуо још једну необрађивану, а интригантну тему. Село Перој у Истри је само успутни детаљ, а појавиле су се и теме о лажном цару Шћепану, о „севсовом“ благу, граду Рисну, Вучјем долу...

Другом поглављу књиге приређивач је дао наслов *Огледи из народног памћења*.

Ту се Вито окренуо траговима усменог памћења, легендама, топонимима, али на начин како су запамћени у народу. Ту је могао још шире да разигра песничку имагинацију, али је он остајао на ивици могућег. И у овом делу је настављена прича о имену „вук“, о обожавању вука, а онда и веровање о наслеђивању вучјих способности. Обрађен је мач „вуковац“, а израз „горски вуци“, у овом делу је разматран на нешто другачији начин. У овом делу доста је говора о Дукљи и Рибници, посебно о Немањиним граду, а затим о династичким родословима. Он говори о повезивању родослова Стефана Немање са Константином Великим, односно Лицинијем. Успут је писао и о пореклу Дрекаловића, према белешци војводе Марка Миљанова. Цар Дукљан и Дарданија нашли су своје место у тим фелтонима. Поглавље о ватри и Шаљићевом мелему, захваљујући познатој америчкој глумици Кити Свон, није избегло његовом интересовању. Део под овим насловом, иако се тешко може говорити о тематској подели ових текстова, такође обухвата педесетак страна.

Наредни део књиге насловљен је *Црна Гора – ризница европског памћења* почиње Витовим анегдотским разматрањем познате реченице о „добрим старим временима“. Констатација његовог пријатеља Бања Шарановића добро му је дошла да се иронично нашали на рачун тога. „Када земљом потекоше мед и млијеко, мени се сломи кашика“.

Повод за овакав приступ су и трагови млековода у Стабнима о којима пише Вито. Он се затим упустио и у тумачење израза „бијеле паре за црне дане“, повезујући и то са млеком. Топоними који у корену имају реч „корита“ су посебно обрађени, а веома је занимљив текст и смела хипотеза о неолитском водоводу, а да и не помињемо градове који се крију у пољима (Пољица, Пољане и др., град = полис).

Мора се признати да је Вито веома досетљиво тражио и налазио занимљивости на просторима Црне Горе, да је вешто повезивао историјске чињенице, народно предање, науку и песничку имагинацију. Резултат су били новински текстови који су изазивали неподељено интересовање читалаца, што значи и значајно утицали на тираж листа.

Нећемо посебно разматрати наредно поглавље које је приређивач назвао *Трагом сензационалне хипотезе мексичког филолога*. То је и Виту отварало широко поље за нове хипотезе којима је повезивао Троју, Грке и Хомера са Црном Гором. Разуме се и овога пута уводећи постојећа места, живе воде, људе као Душана Васиљевића и тражење капије између светова, да би остао при тврдњи(?) „Троја је ту негдје“, а Котор прогласио градом одбеглих Тројанаца. Ту се нашао и тврдња да је Дукља старија од Атине, тумачење израза „трта врта Рубежани“ (село са границе памћења, поред села Границе) да би завршио са текстом о знаменитим црногорским старцима (Старац Макарије, Иван

Боројевић Старовлах).

Други део књиге носи заједнички наслов *Заточници исте тајне*. Тај део књиге почиње текстом о Стефану Немањи. Вито разматра непостојање грађанског имена Стефана Немање, везујући значење латинског израза „но магно“ (=не велики=немања), затим се поиграва са „малим богом (Богих Богихевић), говори о штампару Божидару Вуковићу, опет се враћа на раније описане „горске вукове“, пише о култу светог Ђорђа, о малом Радојици, Пипину Малом и Карлу Великом, да би све то упоређивао са црногорским људима и местима, а наставио је о Шћепану Малом којим је и завршио овај део.

Познати аутор великог броја епских песама Тешан Подруговић изазвао је шире Витово интересовање, пошто је пореклом са црногорског крша. Вук Караџић је од Тешана забележио већину песама о Марку Краљевићу, а од осталих *Женидбу Душанову*, неке песме о Старини Новаку, Стојану Јанковићу и Сењанин Тадији и неке веома добре народне приповетке.

Према Вуковим подацима Тешан је рођен у Казанцима. Вук га је нашао у Срему, па је ту и бележио песме од њега. Вук га је високо ценио. Уметничку вредност песама које је забележио од Тешана Вук ставља испред оних које су му казивали Филип Вишњић и Старац Милија. Вито из Тешанових песама посебно цитира стихове које многи понављају као непролазне истине. Тако он цитира „Тешко свуда своме без својега“, или „Којој овци своје руно смета, онђе нема ни овце ни руна“. Подруговић (то презиме је сам себи дао, јер је величином био човек и пола другога) је био не само аутор епских песама, већ и познати јунак у борби, који је, између осталог, у боју на Дубљу ухватио и књазу Милошу довео турског заповедника Ибрахим-пашу.

Прича о Голији и Казанцима, селу у коме су упоредо стајали црква и џамија, селу на граници у коме се Тешан (под другим презименом) бавио успешно трговином, али из кога је веома темељно избрисао знаке о себи (морао је да бежи јер је убио Турчина), па је он као личност из Витовог „троугла“ познатих личности заслужио приличан простор у његовом фељтону.

Наредна тема његовог фељтона био је Радосав Миковић из Иванграда (данас Берана) који је имао „најјачу биоенергију на свијету“. У наставку има нових детаља о раније обрађеном Шаљићевом мелему, па следе белешке о Трајану, Дукљану, Богородици и многим интересантним топонимима које он среће у разним местима црногорским.

У делу књиге који је приређивач насловио Витовим стихом *Не дајте ме, о*

друмови, главна тема је Мост на Тари. Уводни текст који „правда“ старе друмове који нестају и бивају замењени неким савременијим и бољим, наставља се причом о мосту. Вито, у ствари, покушава да разбије нека погрешна знања о мосту, његовом пројектанту и трајању. Тај мост је после изградње (1941) био највећи друмски бетонски лучни мост у Европи. Та прича о мосту који повезује дурмиторска села Будечевицу и Трешњицу је и прича о професору Тројановићу, пројектанту моста, о Лазару Јауковићу који је мост у рату делимично срушио, а онда на мосту стрељан, прича о кањону Таре који је са 1.100 метара, после кањона Колорада, најдубљи у свету – све је то дало Виту материјал за сјајан, добро документован и интересантан фељтон о овом мосту. Он није пропустио да истакне да је дрвена скела за овај мост била и остала највисочија у свету, а Швајцарцу Корају који је дизао скелу дивили су се и Дурмиторци, навикли на дурмиторске висове и поноре.

На крају овог дела нашао се Витов текст о новцу и легендарним тврдицама (углавном јунацима књига) од античких времена до данашњих дана. Вито се поиграо ликовима Кир-Јање, Шекспировог Шајлока, али и деветим кругом пакла у коме је Данте сместио српског краља Уроша који је ковао и новац Млетачке Републике.

Последњи део књиге је духовит, документован многим изјавама и збивањима, понегде анегдотски, али сјајно написан фељтон о катастрофалном земљотресу који је задесио Црну Гору 15. априла 1979. године у седам сати и 19 минута.

То је, по свему судећи најбољи, најцеловитији фељтонски текст Витов. Он је направио „причу после“, причу састављену од доживљаја и изјава појединаца, сусрета са старцима, децом, спасиоцима, али и са возачима, посетиоцима кафане, а све то прошарао и неким другим подацима, научним констатацијама и понекад заиста невероватним случајностима. Ту су цртице о потонућу обала, старом путу, жеђи на киши, срећи у несрећи. Аутор је потражио и нашао и низ фантастичних случајности, говорио документовано о најавама земљотреса које људи не виде, о једном фалсификату петстотинарке, о „освети“ старих будванских зидина. Нашао је и шaljиве примере догађања, као онај о тврдици који је два пута хтео да плати пиће, о „последњем добротинству“ двојице људи, чији помен је спасао више живота. Тако је Вито од човека до човека, од згоде до згоде, испричао причу о трагедији (у којој је страдало стотинак људи, а међу њима највише деце која су у недељно јутро дуже спавала), причу људски топлу, делом заиста фантастичну, понекад са благим хумором, онакву какву само живот уме да удеси.

Документованост, допадљивост излагања, намерно избегавање патетике, учинили

су овај његов текст блиским читаоцима, занимљивим и уз то веома документованим. Књига фелтона је показала новинарски таленат песника, на још један начин изразила Витову стваралачку личност. Бошковић у напомени на крају књиге каже: „Кратке новинске форме (репортаже, записи) изузев једног текста нису заступљени. Они по мом увјерењу заслужују посебну књигу.“

У потпуности се слажем са том констатацијом. И опет морам да кажем да је Максим Вујачић и тај посао обавио на добар начин, издавањем књиге *Добри дух Никишића* 2002. године.

ВИТОВИ РЕПОРТЕРСКИ ЗАПИСИ: „ПУКНЕ МЈЕСЕЦ КАО ИСКРЕНИ СМИЈЕХ“

Вито репортер – остаје најближи Виту песнику. Витов избор тема показује и његов карактер – верује у доброту људску. Тај избор тема поготово је специфичан када је реч о Никшићу. Вито је сматрао Никшић својим градом. Ту су његови корени, ту се дешавало много тога што је обележило његов живот.

Сакупљањем његових репортерских записа бавио се, ко би други, најбољи познавалац његовог рада Максим Вујачић. Његов зборник Витових репортерских текстова појавио се 2002. године по насловом *Добри дух Никшића*.

Витове репортаже су углавном приче о људима. Не о људима који су то време представљали Никшић пред осталим светом. Нису то ни приче о напретку града, о новим фабрикама. Није то ни друштвена критика, сем понеке успутне примедбе.

Не, то су обичне приче о помало необичним људима. Најобичнијим људима, често на маргини друштва. А Витов избор је заиста интересантан, инспиративан и интригантан. Но, да цитирамо самога Вита: „Никшић је у то вријеме имао за житеље и неке веома необичне и колоритне људе који се никако не могу заобићи кад се говори о послијератном животу овога града и мени је жао што их овдје могу само поменути: Милија Ђуровић, Стеван Вуковић, Мињо Калуђеровић, Јово Борозан кога смо звали Јово Цада... Споља гледано Јово Цада на прилику био је обичан носач, амалин, онај што вуче колица за собом, али он је био и још нешто друго, једна изванредно занимљива особа која је знала стихове Шекспира (он га је звао Виљем) или Шантића кога је такође звао присно, Алекса. Кад је умро, цијели је Никшић изашао да га испрати (јер је сахрањен на Цетињу одакле је родом). И данас људи причају како је Ђале (његов друг, исто тако носач) положио на његов ковчег двадесет хиљада динара које му је био дужан и плакао, не само због тога што је Јово умро, већ и зато што није стигао да му за живота врати новац који му је дуговао.”

Максимов зборник Витових репортажа почиње причом о детињству, а наставља се песнички интонираним текстом насловљеним као као „Три мале приче за свечани дефиле“. Вито констатује да се три друма уливају у град Никшић, а да је он те друмове увек видео на свој начин: као дурмиторски, херцеговачки и пјешивачки, па им је давао и посебне карактеристике.

Иако се Никшић стално мења, Вито констатује да је Никшић сачувао и да ће сачувати „тај кутак око манастира, тај кутак за који је јучерашњи Никшићанин био везан

и својим рођењем, и својим ђаковањем, и својом првом љубављу, и својом недјељном разонодом и, коначно, својом смрћу“. Доследно тој констатацији и он је нашао свој вечни мир у том „кутку око манастира“, коме је смештање Завичајног музеја у Краљев дворец на још један начин сачувало душу.

У једној од репортажа он се жали и на савремено време у којем су новине све мање на цени, не служе више ни за завијање хране на пијаци, завијање крце, нико у њима не означава лепо написане текстове, већ сутрадан их продају сакупљачима секундарних сировина који ће од њих поново да праве папир. „Будућност трчи према нама“ – каже он. У тој будућности се нашла и његова репортажа о добијеној гарсоњери. Предају кључева од гарсоњере он шаљиво упоређује са званичном турском предајом кључева Оногошта града Црногорцима.

Специфична је и његова репортажа из суда. Она остаје на шаљивом размишљању о „раду судија по учинку“, о судским клупама које су запамтиле ко зна колико генерација тужитеља и тужених, на чуђењу људима који се, по његовом мишљењу, споре најчешће непотребно.

Традиционално полагање венаца (27. јула сваке године) на место где је познати никшићки планинар и члан Горске службе спасавања Гага Лучић, (Добри дјечак Гага) несрећно изгубио живот вадећи тело утопљенице, подтсакло га је да о том племенитом човеку који је израстао у овом планинарском друштву направи дирљиву репортажу поводом традиционалног Меморијала посвећеног том момку који је многе спасао и на том послу страдао.

Витов језик у репортажама увек је на граници поезије. Над Буковиком „пукне мјесец као искрени смијех“ каже Вито пишући о планинарском дому на Буковику. И увек помене друмове, који га никако не остављају на миру. Каже да не воли места у која друм само долази, која немају бар још један излаз-улаз.

Причом о смаку света Вито је заиста на леп начин исмејао и показао сву бесмисленост сличних предвиђања, шалећи се на свој рачун што смак света дочекује сиромашан као црквени миш. На сличан начин је приказао и сплеткареше, оговараче, који „муте воду“ и боље се разумеју у туђ посао него у свој у тексту који као „друштвена хроника“ говори о тој специфичној врсти људи код нас, а он их је назвао „људима са двије вијуге“. Тако је Вито, као добри дух Никшића, оставио запис о свом граду и његовим људима. Јер, иако је последње године живео у Подгорици, Никшић је остао његов град. На неки начин то остаје град свих оних који из њега оду, а од њега не могу да се ослободе. Никшић се Виту одужио називајући једну од улица именом песника.

ПУНОЉЕТСТВО

Шетња кроз Витове песме (септембар, 2012)

Понекад тако сјетим те се
и нешто топло засја у души
као од добре старе пјесме
што се случајно запјевуши.

Пунољетство једно
откад ти оде,
незнано куда
преко воде,
у вјечни мир,
далеко од топола брезовачких
од пуне недјеље у граду Н,
да се не љутиш на дане
што су тако лоши,
ти, вјечити скитач маште.

Мој Витомире,
да ли тамо
немире смире,
има ли тамо бола и туге
јесу ли блиставе
и лепе дуге?

Да ли зле силе
тамо снове руше,
да ли до душе
стижу спори сати,
да ли се тамо пати?

Септембри нови плове.
Вршњаци одласка твог
твоје стихове говоре !

Да ли је због тог
и даље љубоморан
онај полимски бог?

(Ову песму написао сам поводом 18. годишњице Витове смрти)

ВИТО НА ИНТЕРНЕТУ

...Уосталом,
већ су почела да кевћу
штенад по васиони.
Хеј,
зауоставите планету!
Чујете ли – звоним...

Ново време са напретком технологије, посебно напретком информисања, донело је нове начине рада и ново представљање у јавности. Када је интернет постао „општа појава“, што се и могло очекивати (после оне Витове констатације о кучићима који кевћу по васиони), а што је постало стварност у време када је он приводио крају свој животни пут, Вито лично није доживео да се нађе у тој виртуелној стварности.

Но, Вито није изостао из ње.

Зашто?

Његови љубитељи формирали су више група. Те групе данас броје више хиљада чланова. Модератори су неки никшићки песници, али и људи који су волели Витове песме и који га још воле. Разуме се, ту је и највећа његова заслуга. Он је умео да речима изрази оно што су многи мислили, а нису умели да то језгровито, духовито, блиско већини искажу. Зато се Витови стихови пишу и преписују, уписују у споменаре и школске лексиконе, рецитују на приредбама, шапућу девојкама у интимним тренуцима. Њих рецитују и пијанци у алкохолној омаглици, али и заљубљене пубертетлије, а да не говоримо о онима који су имали несрећу да буду болесни. Зато многи осећају жељу да их кажу гласно. Данашње казивање преселило се на интернет, па се на сајтовима налази доста тога што је Вито стварао као и понешто што је инспирисано његовим стиховима.

Чланови тих група су делом само љубитељи поезије. Они не размишљају много о оценама критичара. Они не анализирају песме. Зависно од годишњег доба, личног расположења, зависно од тренутка туге или радости, зависно од дубоко личне потребе да се на неки начин јавно изразе, они посежу за неком Витовом песмом неком строфом која им је „легла на срце“. Забележе је, јави се још сапатника који их, како се то каже савременим језиком „лајкују“ и тиме је све за њих завршено.

Друга група су озбиљнији читаоци, који се ређе јављају и цитирају читаве песме, врло ретко помињући повод. Коначно, трећу врсту посетилаца сајтова о Виту чине песници који овде објављују песме које су сами посветили Витомиру Николићу или су настале неким поводом који је повезан са Витом. Ту има доста зрелих и лепих песама, а

неки никшићки песници су одлучили да му посвете посебну збирку.

У том колоплету већ се могу наћи поетски бисери посвећени Виту. Гордана Сарих, која је очигледно волела његову поезију, позива:

Подигнимо споменик пјеснику топлине,
горостасу ријечи, пјесме озвјездане
што је чежњом слутио друмове
бјежећи од себе, туге и бјелине.

„Споменик“

Милан Дуго Кривокапић (који му се убрзо придружио) у песми „Никако те нема“ која је посвећена Виту Николићу) каже му, готово претећи:

Никако те нема тамо гдје треба да свратиш
Хтио не хтио ти већ одлазиш у бестрв
Никако ту прљавштину из себе да избациш
Избацићеш кунем ти се једног дана крв...

Настављајући, Дуго га саветује да се не осврће уназад, јер тамо нема што да види, да гледа напред, иако већ зна шта га чека, пролазност је општа и од ње нема лека, а како год било:

Био не био бићеш опет крив
За ово вријеме ти си неподесан
Чудна ми чуда што си жив
Чудна ми чуда и да нијеси.

„Никако те нема“

Већина песника узима за основу неки од Витових стихова, иако то није правило. Неке песме су само формално посвећене Виту, а неке су написане баш за Вита. И, мора се признати, песници, изгледа, то раде од срца.

Тако се Зорица Ивановић, која је писала неке интересантне књижевне приказе Витове поезије каже:

Сјетим се тебе немиру
кад бескрајне кише тутње
по разрованом Никшићком друму
нема лијека за душе ове,
у помраченом њиховом уму.

Друмујем с тобом у мислима често
и док сједим за кафанским столом...

У песми Петра Попадића која је посвећена Виту приступ је другачији. Попадић је своју песму направио као Витов савет њему. Савет садржи једно оштро „устај и не

посуштај“, јер живот овај је као бокс-меч у коме човек увек мора да буде спреман на ударце. Завршна строфа песме:

Загризи јаче
нека ти душа пером плаче,
загризи јаче!
Напиј се крви своје,
додај пјесми праве боје.
Устај, магарче, устај!
Тек је крај рунде прве,
остале ће да те смрве,
ал'не одустај...

прилично је оштра опомена коју аутор приписује Виту, а која личи на ону Витову да је песма као каубојски револвер, али која сагледава сву пуноћу Витових песама које су се рађале директно из његове крви.

Песник је творац светова, песник је залога лепоте, па Брана Петровић Виту посвећује стихове који важе за све песнике:

Висока, давна, песникова глава,
што измишља светове од свих дивније,
мора, браћо, хитно да се спасава,
у свим срцима, од Старе Грчке до Индије

Митра Митровића дирнуло је Витово сећање на рат, па је у Витовом стилу записао:

Били смо деца и питали се:
Зашто рат доноси кишу куршума
И толико смрти

али одговора нема ни он, као што га није имао ни Вито који је (п)остао ратно сироче. Зато Митровић закључује да је крао време младости и опет дотакао прамен сећања који се претвара у беле власи косе.

Старији песнички колега, академик Жарко Ђуровић није заборавио Витове „другове врапце“:

Песник фигуром заклања зимски дан
Можда је прољеће држао у рукама
Можда снове натерао у шетњу
У далеку шетњу пустим друмовима
Ено га на углу улице
Храни гладне птице!

Душанка Ковачевић женски осећајно пати што је Вито имао тако тешко трајање:

Витлао те живот
и бацао ко сироче

а Иван Зорић види Вита боема, јер:

Била је то права градска ђаба
слободна територија никшићке душе.
Дух Црне Горе ту се точио цаба
платио, па ипак – дужан до гуше.

...

На челу са Витом, небески боеми машу:
на по једну Ријеч, с ногу, само.

Снежана Пејовић види Вита песника као да га је „пјесма изњедрила вјечност и трен“, иако су „пијани друмови погледе стисли... на путу за бескрај растрзане мисли“.

Драган Павличић би хтео да буде Сунце, Светац, Амор и Вито Николић, јер у таквом друштву види песника који је створио своје светове, своје Сунце и љубав.

Блажо Стеванов Ковачевић се опрашта:

Дуго си живио животом ко Скадар,
и гледао сузе уморној свијећи.
Одмори се, сада си све кадар,
у тишини вјечној сада си највећи.

А Рајко Николић, пролазећи поред тополе на којој је видео посмртни Витов плакат каже, свестан неујмитности одласка:

На раскрсници топола чезне,
увело лишће отреса с врата,
док очи смрти неизбјежне
на њеном стасу мотре с плаката.

Милун Осмајић помиње тополе брезовичке, ту зелену пратњу туберкулозних болесника из санаторијума Брезовик:

Памтим као да је то јуче било,
када сам прољеће нашао између топола.
Сада видим како ме истим путем носе.
до твог непребола.

Јанко Вујисић се игра Витовим стиховима:

Ти у гробу а ја у двособном
Нема Бања нема Јова Цаде
Витомире ко је ноћас с тобом
Ђе су снови ко нам их украде.

Живко Перовић види друмове „заљубљене у ноћ и у Витомира“, закључујући у својој песми да Вито није дозволио себи да умре, да се само склонио од наше мучне свакодневице.

Богољуб Велимировић на сличан начин види Витов одлазак, тврдећи да за Вита нема „збогом“, већ само „довиђења“, јер ће Витове лирске рефлексije увек бити ту, а свако читање Витових песама је састанак са њим.

Блажо Стеванов Ковачевић говори о Витовим песамама „изњедреним из чаше“, тешећи Вита да су многи са њим на путу „између грла и ножа“.

Ранко Јововић каже да је Вито „имао среће, а са њим и поезија“ јер је Вито испричао старинску патњу на старински начин, па нам је све то тако блиско, а он заспао вечити сан „у цвету руже“.

Радован М. Караџић се на леп начин поиграо Витовим стиховима и његовим боемством:

Ноћ копни а зора свиће
Уморни келнер и кафана,
Цвиле звијезде над Никшићем,
Шта ћемо од овог дана?!

Драго Мијовић, који очигледно добро познаје песнички опус Витов и поиграва се у стиховима наслућујућим цитатима, али не заборавља да истакне да га млади воле:

Младост Никшића... рецитује
Стихове
Старе
Сјетне
Од којих је топло у души
Као од добре старе пјесме
Што се случајно запјевуши.

Добросав Ђук се присећа прошлости кад падају кише, па тако:

Кише ме враћају у живот на мору
У градове што су изгубљени трајно
Оне ме сјећају на сву Црну Гору
На Никшић на Вита и на све бескрајно.

Слободан Ристовић је изабрао да говори о последњем одласку, па и смрт схвата као нову крчму са нешто друкчијом поруком:

Испили смо море туђих снова,
празне чаше нису за бројање.
Смрт ће бити само крчма нова,

пуна свећа с местом за кајање.

Славка Даковић жели да се претвори у „једну од топола“ која подрхтава у ноћно опустелом граду, како би се приближила мртвом песнику.

Душан Говедарица у песми коју је нисловио „Друм“ пита мртвог песника

...поворка је људи гдје смо сами били
путују живот и успут умиру,
да ли задња станица Скадар
или...?

док Милка Николић парафразира Витове изразе, па каже:

Друмовања снена, јесени никшићке,
брезовачке ноћи, напаћене зоре
о тој поезији сјете и безнађа
моћи ће дуго, дуго да говоре.

Посебно сам, изван серије која је истовремено објављена на интернету забележио песму Мирка Мркића Острошког „Опроштај“ која је заснована не неколико Витових песама. У последњој строфи Мркић га позива:

Сврати макар у Полимље
на по једну шљиву с ногу
прије но што отпутујеш
љубоморном твоме Богу.

Многи од песника пишу другачију поезију. Витови стихови их, међутим, повуку па и они напишу стихове у „Витовом“ стилу. Заправо, готово све песме посвећене Виту на свој начин носе његов печат.

Чудно, али међу песницима који су писали песме посвећене Виту нема песничке суревњивости. Они се, заправо, приклањају Витовом начину схватања поезије: то је свакодневица речена на поетски начин. Додуше, неки се праве важни, одбијају да се нађу у том колу, правдајући се да они пишу „праву“ поезију, да себе не виде у друштву „лучана“ какав је био Вито.

Међутим, када их просеје решето времена, њихове творевине пропадну при првом просејавању и никада их нико више не помене, осим што се нађу у оној, сада већ обавезној, библиографској notiци националне библиотеке.

А Витова поезија и даље жива и свежа. Неки нови клинци опет рецитују његове стихове, његовим речима изјављују неким новим девојчицама љубав, па се тако обнавља ово поетско цвеће, остајући увек свеже, привлачно, мирисно, допадљиво и ново.

БИОГРАФИЈА ВИТА НИКОЛИЋА

- 1904.** Рођен у Никшићу Боривоје, отац Вита Николића.
- 1908.** Рођена је Даница, мајка Вита Николића, кћер Риста Јегдића из Буковице и Савете Милићевић из Жабљака. Ристо је у Америци оболио од туберкулозе. Његујући оца, Даница се разболјела и туберкулозу пренијела на мужа и сина Витомира.
- 1930.** Вјенчали су се у Никшићу Боривоје Николић и Даница Јегдић. Као наредник у војци Краљевине Југославије Боривоје премјештен у Мостар.
- 1930.** У Мостару је рођен Бранко, старији Витов брат.
- 1934.** У Мостару 27. априла рођен Витомир Вито Николић.
- 1936.** Умрла је Даница Николић и сахрањена на гробљу у Мостару.
- 1941.** У априлу 1941. Боривоје са синовима вратио се у Никшић. Вито и његов друг Никола Црвеница 22. новембра нашли бомбу. Бранко, старији Витов брат, узео им је, али је бомба експлодирала. Бранко и Никола остали су на мјесту мртви, а Витомир је лакше рањен.
- 1943.** Италијански окупатор забранио цивилима кретање од 19 сати до јутра. У ноћи 4. маја Боривоје је испред врата стана запалио цигарету. Италијанска патрола га је устријелила на кућном прагу. Деветогодишњи Витомир остаје код тетке.
- 1943.** Вито се уписује у први разред. Савезничка авијација бомбардује Никшић. Зграда његове школе срушена је, па није успио да заврши први разред. Никшић је ослобођен 18. септембра. Вито те ноћи луга разрушеним улицама тражећи преноћиште. Први пут види партизане. Њихов командир наређује да дјечака нахране и смјесте.
- 1945.** Почетком године са групом ратне сирочади из Никшића Вито је војним авионом превезен на опоравак у дјечји дом у бугарски град Мездра, гдје остаје 180 дана и завршава први разред основне школе. По повратку Вито је смјештен у Милочер, затим у Котор и Браленовицукод Даниловграда. Често напушта дом. Почиње да пише поезију. Два пута је хапшен и краће био у затвору. До 1951. године борави код очеве сестре у Котору. Као бескућник ноћи проводи у кафани и чекаоници жељезничке станице у Никшићу.
- 1947.** У санаторијуму на Иришком венцу – Фрушка гора Вито је три мјесеца на лијечењу.
- 1950.** Два мјесеца у санаторијуму на Цетињу.
- 1951/52.** У санаторијуму у Колашину, опоравилишту у Острогу и болници у Брезовику лијечио се 300 дана. У Институту за туберкулозу „Голник” у Словенији био је 52 дана.
- 1952.** У Брезовику на лијечењу.
- 1952.** Одлази у Београд. За Вита Иво Андрић даје помоћ од 5.000 динара. Вито се враћа у Брезовик и остаје до краја године.
- 1952.** Запослен је у ГРО „Црна Гора” у Никшићу. Тих петнаест дана биће му једино запослење до маја 1956. године.
- 1952.** Крајем октобра „Омладински покрет” из Титограда објавио му пјесму „Повратак” у рубрици „Поезија младих”, а сјутрадан објављена у листу средњошколске омладине Сарајева „Ријеч младих”.
- 1955/56.** У Народном позоришту у Никшићу Вито статира. Првих дана јануара написао је пјесме „Прољећна асоцијација“ и „Четири стиха”. Од 5. маја 1956. до 1. јанура 1957. запослен је у Грађевинском предузећу „Нискоградња” Никшић.

- 1957.** Од 1. јануара до 24. јула 1958. ради у предузећу „Нискоградња – Даниловград“. Из ријеке Зете 7. јула извадио је утопљеника, деветнаестогодишњег Селима Зуревца. Написао пјесме: „Запис о улици Новака Рамова“, „Ти си ријеч“, „Буђење“ и „Први снијег“. Те године у Брезовику је био 221 дан.
- 1957.** На свој двадесет пети рођендан, написао је пјесму „Рођендан“.
- 1962.** У „Никшићким новинама“ објавио је хумореску „Гарсоњера“. У издању пријатеља у Никшићу штампао је прву збирку поезије „Друмовања“. До 1962. године написао је 34 пјесме, 29 уврстио у „Друмовања“. Након гашења „Никшићких новина“ добија неколико повремених послова. У Пивари „Требјеса“ добио је посао да води прву разгласну станицу у Црној Гори коју он зове Радио Требјеса, али је убрзо због једног инцидента под дјелством алкохола својом кривицом тај посао изгубио и од тада па до 1. октобра 1970. године није имао стално запослење.
- 1964.** Стање Витовог здравља се погоршало, па је хитно упућен на лијечење у Брезовик.
- 1964.** Од маја је у болници Касиндол код Сарајева. Има аритмично лупање срца, немир, страх. Помишља на најгоре. „Било ме је страх да у Брезовику умрем па сам отишао у Касиндол у Сарајево. Све ми је постало неважно и у Брезовику се извучем на лекара који ми је ставио примједбу на ред у соби па сам дисциплински отпуштен из болнице“. Од 5. децембра 1965. до 20. априла 1966. године на лијечењу је у болници на Авали код Београда.
- 1966.** Првих дана јануара написао је пјесме „Зима“, „Први снег“ и „Пјесник“, 10. јануара написао је хумореску „Сноб“, 12-ог импресију „Љепота ријечи“, за титоградску „Побједу“ и београдски „Јеж“, 14. јануара за „Нин“ „Лазих је у праву“. Виђа се и другује са великим бројем писаца и интелектуалаца у Београду. Средином фебруара добија Прву новчану награду листа „Свет“ за пјесму „Умјесто молитве за далеку“ и једну од четири друге за „Први снег“. Од 9. маја до 6. новембра је у Никшићу. Код Драгише Максимовића, председника општине, на пријему уручен му је поклон у новцу. Београдске „Књижевне новине“ 28. маја објавиле су пјесме „Биће једно вече“ и „Одметање“, а сјутрадан титоградска „Побједа“ интервју под насловом „Поезија је моје данас и моје сјутра“. Од Скупштине општине Никшић 23. јуна, добио је поклон 10.000 динара. У „Побједи“ 10. јула објављена пјесма „Писмо мојој учитељици“, а 9. септембра у београдском „Кекецу“: „Лоше! Покавштена, скраћена, прилагођена социјалистичком третману учитељице“. У Београд долази 6. новембра и свакодневно је у друштву писаца и познатих личности. У Војном институту за туберкулозу примљен је на лијечење 15. новембра и остаће ту деветнаест дана. У болници чита Ничеа и Сартра. Од 5. децембра је у болници на Авали. Почиње рад на „Пјесниковој биографији“ и размишља да пјесме „И опет јесен“ и „А шта ако просвирам тај метак“ споји у једну цјелину као „Јесење кругове“ 17. децембра написао је пјесму „Прекинута чаролија“, на вијест о смрти Волта Дизнија, 21. децембра диктира преко телефона нову пјесму „Како да објасним“ Саши Мићуновићу, 24-ог пјесму „Пјесник“ и почиње писати аутобиографски роман „Путовање у Русију“. „У нову годину улазим без паре, без цигарета, без ципела, без ичега!“, наводи у дневничким забиљешкама.
- 1967.** У јануару и фебруару о Виту Николићу пишу београдске новине „Студент“, „Кекец“, „Свет“, „Нин“ и титоградска „Побједа“. У Југославији креће путујући фестивал забавних мелодија „Пјесма љета“ с најзначајнијим именима у домаћој забавној и поп музици као учесницима. Почетком марта у присуству пет свједока Вито Микију Јевремовићу као композитору и пјевачу дао је неколико својих пјесама да их компонује за фестивал „Пјесма

љета 1967'. Није ни слутио да ће популарни пјевач извршити плагијат и присвојити његова ауторска права у пјесми „Пијем”. Окружном суду у Титограду 2. септембра поднио је тужбу против Јевремовића.

1968. Почетком године у издању пјесникових пријатеља у Никшићу из штампе је изашла Николићева друга збирка поезије с насловом „Сунце, хладно ми је”. Због популарности коју је прва збирка „Друмовања” стекла код читалаца аутор је из ње у нову збирку унио један шири избор пјесама (петнаест из прве збирке и тридесет једна нова).

1970. Учесник је Других Никшићких књижевних сусрета.

1974. - Вито се вјенчао са Јеленом Ласицом.

1974. - Рођена Даница, њихово једино дијете. Готово је престао да пије и да одлази у кафану.

1980. Гарсоњеру под Горицом у Титограду замијенио је за већи стан у Момишићима.

1980. У Титограду је штампана трећа Витова збирка поезије „Стихови” (тридесет шест раније објављених и двадесет једна нова пјесма).

1984. У листу „Јединство” 10. марта објављена је Јесењинова пјесма „Писмо мајци” у слободном препјеву Витомира Николића.

1991. У Никшићу самостални издавач Рајко Бабовић с Витовим пристанком објавио је збирку стихова „Старе и нове пјесме” (од 89, деветнаест пјесама су нове). Од 1970. до 1991. године написао је у „Побједи” велики број путописа, репортажа и записа.

1991. У поштанско сандуче му је у септембру 1991. године од „Побједи” достављен отказ, јер није хтио да се укључи у ратнохушкачку политику листа. У новембру у „Монитору” објављује своју последњу песму „Ноћ са Дубровником”. Бизнисмен Станислав Ђано Копривица „званично” га запошљава у свом предузећу „Монтекс” да би имао од чега да живи.

1994. У ноћи, 10. септембра око 20 часова у свом стану у Подгорици умро је Вито Николић. Два дана касније сахрањен је на гробљу код Саборне цркве у Никшићу. Постхумно му је додијељена награда Удружења књижевника Црне Горе „Марко Миљанов”. Једна улица у Подгорици носи његово име. Шеталиште под Требјесом у Никшићу добило је такође име Вита Николића.

КУЛТ ИЗДАВАШТВО

2019

ВЈЕЧИТИ СКИТАЧ ИЗМЕЂУ ЗВИЈЕЗДА

Димитрије Јаничић

За издавача

Милена Кулић

Мина Кулић

Лектор и коректор

Милена Кулић

Технички уредник

Мина Кулић